

socialistični punterji

katalog k razstavi

socialistični puntarji

katalog k razstavi

Maribor, 2025

socialistični puntarji

katalog k razstavi

Avtorja razstave in publikacije: mag. Boštjan Zajšek, Marko Bilić

Izdal in založil: Pokrajinski arhiv Maribor

Zanj odgovarja: mag. Nina Gostenčnik, direktorica

Lektoriranje: mag. Boštjan Zajšek

Oblikovanje: Marko Bilić

© 2025 Pokrajinski arhiv Maribor

Izdajo je omogočilo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

94(497.4):329.14(0.034.2)

ZAJŠEK, Boštjan

Socialistični puntarji [Elektronski vir] : katalog k razstavi /
Boštjan Zajšek, Marko Bilić. - Maribor : Pokrajinski arhiv, 2025

Način dostopa (URL): https://doi.org/10.54356/socialisticni_puntarji

ISBN 978-961-7191-14-1 (PDF)

doi: 10.54356/socialisticni_puntarji

COBISS.SI-ID 257794307

VSEBINA

Zgodovinski oris dogajanja v zvezi s socialistično preobrazbo slovenskega podeželja	5
Značilnosti socialistične politike na vasi v prvih letih po drugi svetovni vojni	5
Socialistični puntarji	9
Viri in literatura	12

Razstavni katalog

O razstavi Socialistični puntarji, Pokrajinski arhiv Maribor (PAM)	17
Vzpostavitev komunističnega režima in prvi udarec kmetom	18
Agrarna reforma	44
Kolektivizacija kmetijstva	56

Zgodovinski oris dogajanja v zvezi s socialistično preobrazbo slovenskega podeželja

Značilnosti socialistične politike na vasi v prvih letih po drugi svetovni vojni

Leta 1934 je slovenski pesnik Mile Klopčič (1905–1984) napisal pesem »**Le vkup, uboga gmajna**«, ki jo poznamo tudi pod nazivom **Puntarska pesem**. V njej je Klopčič opeval največji kmečki upor na slovenskih tleh iz leta 1515. Zaradi besedila pesmi, ki opisuje punt (upor) proti bogati gospodi, je bila pesem **popularna tudi pri slovenskih partizanih in posledično komunistih**.

Ironija pa je hotela, da so se po prevzemu oblasti leta 1945 in vpeljavi socialistične gospodarske politike komunisti sami soočili s kmečkimi puntarji, seveda ne v tako organizirani obliki kot leta 1515 in tudi ne v takšnem obsegu. Šlo pa je vendarle za različne oblike **odpora proti kmetijski politiki nove oblasti**, ki se je po koncu vojaških spopadov znašla pred velikim izzivom, **kako ob vse večji deagrarizaciji** (tj. odhajanju ljudi z vasi oziroma iz kmetijstva v industrijo), ki je bila posledica strateškega načrta za modernizacijo do tedaj precej agrarno usmerjene države, **zagotoviti neagrarnemu prebivalstvu zadostne količine živilskih izdelkov** in ostalih osnovnih potrebščin. Za komunizem oz. socializem je bilo tipično ideološko povzdigovanje proletariata, tj. delavskega stanu, temelje za modernizacijo države so komunisti videli v pospešeni industrializaciji. Delavce pa je bilo potrebno oskrbeti s hrano, ki je v prvih povojnih letih ni bilo v izobilju. Tako je agrarni sektor kot proizvajalec živilskih izdelkov naenkrat postal »*osnovni vir za industrializacijo kot najvidnejši izraz modernizacije*.« (Čepič, 2002, str. 55). Že nekaj dni po koncu vojne je začasna jugoslovanska vlada izdala **uredbo o načrtnem razdeljevanju in potrošnji blaga**, ki je uvedla tako imenovano **racionirano preskrbo**. Ta je ostala v veljavi do začetka marca leta 1948, ko je bila kot osnovni način preskrbe prebivalstva uvedena zagotovljena preskrba z žvili in industrijskim blagom (Puhan, str. 5). V realnosti je to pomenilo, da je bila do leta 1948 preskrba prebivalstva načrtovana, centralizirana in kontrolirana.

Poglavitno sredstvo racionirane preskrbe je bilo **razdeljevanje blaga na nakaznice oziroma karte**, ki so bile za celotno jugoslovansko ozemlje uvedene julija 1945. Kmetje kot proizvajalci živil niso imeli pravice prejemati živil iz racionirane preskrbe, so pa lahko prejeli nakaznice za industrijsko blago (Puhan, str. 7), vendar ne brezpogojno. Ob racionirani preskrbi je bil namreč uveden tudi **obvezen odkup oz. obvezna oddaja kmetijskih proizvodov**. Tudi obvezna oddaja je bila načrtovana centralizirano – v uradnih listih so bile objavljene uredbe, ki so odredjale količine in način oddajanja. Uredba o obvezni oddaji in zbiranju mleka iz januarja 1946 je npr. določala, da morajo rejci krav v letu dni od ene krave oddati državi 250 litrov mleka, od dveh krav 800 litrov, od treh krav 1400 litrov, od vsake nadaljnje krave pa 800 litrov mleka več. Večje družine, z več kot štirimi člani, ki so redile samo eno ali dve kravi, so smele oddati za vsakega člana družine 50 litrov manj od pred-

pisane količine. V krajih, kjer svežega mleka ni bilo možno zbirati, so morali rejci namesto mleka oddati kuhano maslo (Uredba, čl. 1). Okrajni ljudski odbori so krajevnim ljudskim odborom (KLO) za vsako leto postavili *»plan, koliko mesa, živine, masti, žita, krompirja, mleka itd. morajo zagotoviti za tako imenovani obvezni odkup (obvezno oddajo). KLO je za vsako leto sprejel setveni plan, s katerim je vsakemu kmetu določil, kolikšno površino mora zasejati z določeno kulturo, in tudi že predvidel količino pridelka. Na podlagi tega izračuna je nato sprejel tako imenovani razrez obveznega odkupa, s katerim je vsakemu kmetu določil količino pridelkov, ki jo je bil dolžan oddati za obvezni odkup.«* (Mikola, 2021). Sam odkup je vodila republiška **Osrednja odkupna komisija**, za tehnične posle pa je skrbel **Nabavljalni zavod Slovenije (NAVOD)**. *»Neposredno pri kmetih so pridelek pobirale krajevne odkupne komisije. Odkupovalci so na kmetijah izvajali tudi preiskave in celo fizično trpinčili kmete, ki niso oddali predpisane količine ali so skrivali presežke«* (Bratuša, str. 16). Obvezna oddaja je bila odpravljena leta 1951. Če so se kmetje do tedaj želeli izogniti kazni, *»so morali količino pridelanih dobrin sproti in natančno sporočati lokalnim oblastem.«* (Sečen, 2023). S številnimi uredbami so bile določene količine živilskih pridelkov in živine, ki so jih morali kmetje glede na velikost svoje posesti oziroma število glav živine oddati državi. Ni bilo redko, da so člani lokalnih komisij za obvezno oddajo iz različnih vzrokov kmetu *»z nepoštenimi nameni določili krivične količine pridelka za oddajo.«* (Sečen, 2023).

Od leta 1947 so tako kot za ostale gospodarske sektorje tudi za kmetijstvo sestavljali **petletne plane**, kar je pomenilo, da so bile **obveznosti in naloge** posameznih regij na področju kmetijske proizvodnje **določene za več let vnaprej**. Marca je npr. jugoslovansko zvezno ministrstvo določilo, *»da mora Slovenija v gospodarskem letu 1947/48 na svojem ozemlju zbrati 6.000 ton pšenice in rži ter 3.000 ton mlinske merice. Morala je oddati tudi 3.000 ton koruze in 1.000 ton mlinske merice.«* (Bratuša, str. 54).

V sistemu načrtovane preskrbe in normiranih cen je seveda prihajalo tudi do špekulacij. Za **špekulante in črnohorzije** je prvi predsednik slovenske vlade Boris Kidrič (1912–1953) v referatu o problemih prehrane dejal, da *»zaradi svojega socialnega izvora in miselnosti ne morejo imeti prav nobenega smisla za ljudsko oskrbovalno politiko«*. (Vodušek Starič, str. 388). Njegov naslednik na položaju Miha Marinko (1900–1983) je v govoru na enem do zasedanj ljudske skupščine izjavil: *»Pri tem pa je seveda jasno, da moramo parazitske zajedalce in špekulante preganjati na vseh področjih, kjer koli se pojavljajo.«* (Kidrič, str. 27). Temelj boja proti špekulantom je bil že aprila 1945 sprejeti **Zakon o pobjanju nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže**. Tako je preganjanje špekulantov postalo *»neke vrste politična akcija«* (Vodušek Starič, str. 407). Kaznivo je bilo *»vsako takšno gospodarsko delovanje, ki mu je namen z izkoriščanjem izrednih okoliščin, nastalih vsled vojnega stanja in posledic fašistične okupacije, doseči nesorazmerno premoženjsko korist na škodo narodnih interesov.«* (Zakon, čl. 1). To je vključevalo prikrivanje oziroma utajo blaga, kupovanje, prodajanje ali proizvodnjo blaga v nasprotju z veljavnimi predpisi in z namenom doseganja neupravičene koristi, prekoračenje predpisanih prodajnih cen,

prodajanje blaga, ki ni ustrezne kakovosti, večkratno preprodajanje blaga in podobno.

Že kmalu po vojni so pričele delovati tudi trgovine na zadružni podlagi, to so bile **nabavno-prodajne zadruge** oziroma **NAPROZE**. »Razdeljevanje racioniranih živil naj bi potekalo pod kontrolo zadrušnikov, s čimer bi bili izključeni vsi posredniki. S tem je zadružništvo prevzelo velik del trgovine s kmečkimi pridelki, hkrati pa je bila to priložnost, da dobro organizirana zadruga obračuna s privatnim sektorjem in raznimi trgovci in špekulanti.« (Tovšak, 2001, str. 212). Naproze so delovale do leta 1947, ko so jih preoblikovali v kmetijske nabavno-prodajne zadruge in potrošniške zadruge (splošne, obrtniške, delavske).

Kmetje, ki so po izpolnjeni obvezni oddaji imeli viške, so za le-te lahko prejeli blago iz racionirane preskrbe (Puhan, str. 8). Vendar so takšne viške lahko ustvarili le veliki kmetje, teh pa na Slovenskem ni bilo veliko. Pa tudi na splošno je delež agrarnega prebivalstva naglo upadal – leta 1910 je znašal še dve tretjini, takoj po drugi svetovni vojni okoli polovico, v začetku 60. let že manj kot tretjino, v 80. letih pa le še 8,2 % (Čepič, 2002, str. 59). Ker je kmetijska proizvodnja temeljila na zemlji kot zasebni lastnini, so **veliki kmetje (t. i. kulaki)** z ideološkega vidika postali za komunistično oblast moteč faktor oziroma so ga dojemali kot **razrednega sovražnika**. Decembra 1945 je bil v uradnem listu objavljen **Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji**. Zakon je predvideval, skladno z geslom »**Zemljo tistemu, ki jo obdeluje**«, dodelitev zemlje tistim poljedelcem, ki je nimajo ali je imajo premalo. »Zemlja, ki jo je kmet prejel, je dejansko postala njegova last. Prepisali so jo nanj v zemljiški knjigi. Med obdelovalno zemljo niso spadale zgolj njive, ampak tudi vrtovi, sadovnjaki, vinogradi, travniki in pašniki, ki so bili primerni za obdelavo.« (Puhan, str. 12).

Da bi prišli do zemljiškega sklada, ki bi ga lahko porazdelili **agrarnim interesentom**, so razlastili veleposestnike, bančne in delniške družbe, verske ustanove, v sklad so prišla posestva, ki so med vojno ostala brez lastnikov ali pravnih naslednikov, **razlastitev** pa je doletela tudi presežke kmečkih posestev (skupna površina obdelovalne zemlje in gozda ni smela preseči 45 ha). V mariborskem okrožju je bila med razlastitvami na prvem mestu zasebna veleposest, na drugem pa posest cerkve (Čepič, 1995, str. 111). Zakon o agrarni reformi je bil bolj politični kot gospodarski ukrep, sprejet je bil namreč kot »*politična poteza za pridobivanje simpatij kmečkega prebivalstva in borcev, čeprav je z **agrarnim maksimumom** že napovedal tudi revolucionarne posege v kmetijstvo. Omogočil je namreč razdelitev zemlje in kolonizacijo, pri čemer so imeli prednost borci in njihove družine, in seveda poskrbel za obdelavo zapuščene in Nemcem odvzete posesti.*« (Starič Vodusek, str. 336).

Agrarna reforma pa ni privedla do napredka v kmetijski proizvodnji, temveč celo do njene nazadovanja. Če so bila prej velika (kulaška) posestva še zmožna proizvesti tržne viške, pa sedaj »*novi lastniki niso bili povsod takšni, da bi znali dodeljeno jim zemljo obdelovati tako, da bi dajala presežke*« (Čepič, 1999, str. 180). **Mali kmetje so pridelovali bolj ko ne za svoje potrebe**, tako da se je delovanje trga kmetijskih pridelkov znašlo v še večjih težavah. »Agrarni reformi kot politično-ekonomskemu ukrepu, s katerim si je nova

državna oblast v času svoje krepitve zagotovila politično podporo, je na področju kmetijske politike sledilo njeno nasprotje. To je bila **kolektivizacija**, označena z združevanjem majhnih individualnih kmetijskih proizvajalcev» (Čepič, 1995, str. 254). Na tej podlagi so leta 1949 nastale **kmečke obdelovalne zadruga (KOZ)**, jugoslovanska oblika sovjetskih kolhozov. Med ljudstvom se jih je po njihovi kratici prijelo šaljivo poimenovanje »koze«. Za razliko od prejšnjih oblik zadrugništva, ki je bilo utemeljeno na zakonu o zadrugah iz leta 1946, so sedaj **kmetje v zadrugo vložili svojo zemljo, orodje/stroje in živino**, vsi člani zadruga pa so skupno obdelovali zadrugno zemljo. »Tako je obdelovalna zadruga upravljalna z zemljo in lastnik, kmet, ki je zemljo vložil, ni več odločal o tem, kaj bo kje posejano in kdaj. Vse je vodila zadruga, tako da so v bistvu **kmetje postali delavci na svoji zemlji**« (Puhan, str. 53). Kot je zapisal Čepič (1999, str. 184), je taka kolektivizacija pravzaprav »pomenila razlaščenje kmetov. Šlo je v resnici za ekonomsko nacionalizacijo, izvedeno brez spremembe lastništva zemlje.«

Če je ob agrarni reformi še bilo čutiti zadovoljstvo tistih, ki so na njeni podlagi dobili zemljo, pa so kmetje **prisilno združevanje v zadruga** doživljali kot obliko represije. Poleg tega so si znotraj zadrug večji vpliv zagotovili člani komunistične partije ali aktivisti in podporniki oblasti. To je bilo z vidika nadzora tudi neke vrste nuja, saj so partijske celice znotraj zadrug »skrbele za pravilno linijo razvoja zadrugništva« (Tovšak, 2000, str. 194). **Nezadovoljstvo kmetov** je naraščalo zlasti po letu 1951, **začeli so množično izstopati iz zadrug**. Napeto ozračje lepo oriše izjava kmetice M. K. iz Dobrenja, ki se je na okrajnem sodišču zagovarjala pred očitki, da je načelniku zadrugnega oddelka kmetijskega poverjenišтва Okrajnega ljudskega odbora Maribor okolica dejala: »V zadrugo ste me vi hudiči prisilili. Danes itak nič ne velja, ker so barabe zgoraj, mi siromaki pa spodaj, kar je bilo prej obratno in se je dalo vsem lepo živeti.« Na sestanku zadrugnikov pa je javno izrekla besede: »Kaj nam hudiči vedno govorite, da naj delamo, ko pa nam ničesar ne date. Norec je tisti, ki bo v zadrugi delal, ko itak dela samo za to, da drugi žerejo, sam pa gladuje. Jaz že ne bom delala« (Kazenski spis KŽ 346/50).

Edvard Kardelj (1910–1979), eden vodilnih slovenskih (jugoslovanskih) politikov po letu 1945, je ob analizi dogajanja v zvezi s kolhoznimi oblikami zadrug ugotavljal, da tovrstno zadrugništvo kmetov ni ekonomsko prepričalo. »Za kmeta je kolektivizacija isto kakor ekspropriacija,« je zapisal (Kardelj, str. 8), in priznal: »**Ekonomsko gledano ta kolektivizacija ni uspela**. Dejstvo pa je, da smo s to akcijo in z ukrepi, ki smo jih izvedli ob reorganizaciji delovnih zadrug, spodrezali korenine kapitalizma na naši vasi.« (Kardelj, str. 16).

Po letu 1953 so zato po sovjetskem vzoru oblikovano kmečko delovno zadrugništvo odpravili. Kmetom, ki so izstopili iz zadrug, so vložena zemljišča in sredstva vrnili, a hkrati določili nov zemljiški maksimum v obsegu 10 hektarjev obdelovalne zemlje na gospodarstvo (Avsec, str. 110). Nastal je nov sistem zadrug – le-te so se oddaljile od klasičnih in šle v smer družbenih podjetij. »Šlo je v resnici za **podružbljanje kmetijske proizvodnje**, kar

je bila sicer usmeritev v celotni politično-gospodarski ureditvi jugoslovanske države (samoupravljanje).« (Čepič, 1999, str. 187). Med kmetom in zadrugo je bil vzpostavljen vzajemni poslovni odnos. **To je zadružištvo populariziralo** do te mere, da je bilo v drugi polovici 50. let v kmetijske zadruge vključenih okoli 70 % kmečkih gospodarstev (Čepič, 1999, str. 187), zadružištvo pa je doživelo velik gospodarski vzpon in s tem pridobilo tudi na politični moči. Ta moč pa je po drugi strani vzbujala pri oblasti skrb pred neskladnim družbenim razvojem v škodo delavskega razreda. Zato so bili sprejeti novi predpisi o kmetijskih zadrugah, ki so slednje »vse bolj izenačevali s podjetji, spodbujali k ustanavljanju velikih družbenih posestev in kmetijskih kombinatov.« Zadružne zveze so bile razpuščene, pričeli so se procesi spajanja zadrug s podjetji. To, »eno najbolj neugodnih obdobj zadružištva in zasebnega kmetijstva« je trajalo približno desetletje, potem pa je slovensko zadružištvo »že tretjič začelo skoraj iz nič, da bi nadaljevalo razvoj, grobo pretrgan pred desetimi leti.« (Zadružna zveza Slovenije).

Socialistični puntarji

Socialistična Jugoslavija se je razglasila za demokratično oziroma ljudsko federacijo, mnogi jugoslovanski politiki pa so v svojih referatih in javnih nastopih na veliko poudarjali potrebo po spoštovanju ljudskih pravic. »V obdobju ljudske demokracije se je dogajalo kvečjemu nasprotno – da so bile **v mnogih primerih svoboščine in pravice državljanov odvzete**, izpolnjevanje dolžnosti pa je bilo zaradi nesorazmernosti pogostokrat nemogoče (npr. obvezna oddaja in odkup pridelkov, delo v kmetijskih delovnih zadrugah ...).« (Ferjančič & Šturm, str. 12).

V sodnih postopkih je imel veliko moč tožilec. »Po sovjetskem vzoru, kjer je bilo tožilstvo neposredno podrejeno komunistični partiji, je tudi jugoslovanska oblast ustvarila neposredno povezavo tožilstva s partijo.« (Ferjančič & Šturm, str. 28). Režim se je soočal tudi s pomanjkanjem sodniškega kadra, saj so nekateri sodniki bili politično nezanesljivi oziroma so celo nasprotovali novi oblasti. Nekaj časa so jih skušali nadomestiti s **sodniki laiki**, torej sodniki brez formalne izobrazbe. »Takšno razumevanje vloge sodstva je dejansko privedlo do izgube neodvisnosti sodstva v času ljudske demokracije. /.../ Slovenske oblasti torej niso imele potrebe po pravnih strokovnjakih, temveč potrebo 'po političnih aktivistih pri sodiščih, kar so sodniki nepravniki od prvega časa dejansko bili'« (Ferjančič & Šturm, str. 18).

Temeljni zakon o zadrugah iz leta 1949 je bil prvi zakon o zadrugah, ki je vseboval tudi kazenske sankcije. Sicer pa so bila kazniva dejanja, zaradi katerih so se lahko na zatožni klopi znašli tudi kmetje, našteta v **jugoslovanskem kazenskem zakoniku** (npr. sodelovanje pri sovražnem delovanju proti državi; združevanje zoper ljudstvo in državo; sovražna propaganda; neizpolnitev obvezne oddaje kmetijskih pridelkov; dajanje krivih podatkov, ki so v zvezi z oddajo, in umetno povečanje teže oddanih pridelkov; zanemarjanje obdelave zemlje in vzreje živine; škodljivstvo v kmetijstvu; spodkopavanje zadrug; kršitev prostovoljnosti članstva v zadrugah; širjenje lažnih vesti ipd.). (Kazenski zakonik).

Ukrepom, ki so doletele kmetijstvo ob poskusu socialistične preobrazbe podeželja, so se **kmetje upirali** na različne načine. Najpogostejša oblika nepokorščine je bilo **izogibanje obveznemu odkupu** z neizpolnjevanjem postavljenih kvot za oddajo pridelka oziroma živine (s skrivanjem pridelkov, podtikanjem pokvarjenih izdelkov med pridelke za oddajo in črnimi zakoli) ali mahinacijami (utajami) v zvezi s prijavo velikosti zemljišč ali števila živine v hlevu, prišlo pa je tudi do fizičnega upora, ko so se izterjevalcev oziroma članov odkupnih komisij lotili s pestmi in verbalnimi napadi. **Lažje kršitve** so obravnavale **posebne komisije pri KLO-jih**, za **težje** pa so bila pristojna **okrajna sodišča**. Samo pri Okrajnem sodišču v Mariboru lahko v letih 1945–1951 najdemo 177 kazenskih zadev, ki so jih vpisovali v vpisnik Ks oziroma K in se nanašajo na neizpolnjevanje kvot obvezne oddaje pridelkov ali živine. Če v iskalnik podatkovne zbirke SJAS, znotraj produkcijskega okolja PAM, vpišemo iskalni pojem »črni zakol«, pa ugotovimo, da je bilo pri istem sodišču v istem obdobju obravnavanih 209 tovrstnih zadev.

Ker je tedaj za vse sodne okraje od Prekmurja čez vzhodno Štajersko do Koroške, katerih pristojna območja danes sodijo v pristojnost Pokrajinskega arhiva Maribor, do leta 1957 **kot drugostopenjsko sodišče delovalo Okrožno sodišče v Mariboru**, imamo v gradivu tega sodišča za dejanja v zvezi z neizpolnjevanjem kvot obvezne oddaje kar 798 kazenskih zadev, vpisanih v vpisnik Kpo oziroma KŽ. Gre torej za zadeve, v katerih je prišlo do pritožbe zoper sodbo na prvi stopnji, bodisi ker je bilo z njo nezadovoljno tožilstvo bodisi so bili nezadovoljni obtoženci (oziroma že obsojenci). **V večini primerov pritožba**, ki so jo sprožili obsojeni na okrajnem sodišču, potem na okrožnem sodišču **ni bila uspešna** in je bila kazen s prve stopnje potrjena. Pri obvezni oddaji prednjačijo zadeve zaradi **opustitve oddaje** pridelkov ali živine ali zaradi **premajhnih količin oddanega**, veliko je tudi **utaj** zemljišč ali pridelkov in živine, najdejo se očitki malomarnega oziroma **nevestnega kmetovanja** (tj. premalo pridelanih pridelkov ali premajhnega števila vzrejene živine), **goljufije** pri oddaji pridelkov (npr. oddaja žita, med katerim so bili žužki, podtikanje kamnov med krompir, podtikanje pokvarjenih pridelkov, podtikanje kuhanega krompirja, loja ali soli v mast ipd.). Zadev, ki se nanašajo na **črne zakole**, je do leta 1951 209. Kmet F. C. iz Korene je npr. za kaznivo dejanje črnega zakola dobil kar 4 leta zaporne kazni, pri čemer je v dotičnem spisu tudi neizpolnjen obrazec za pomilostitev tistih obsojencev, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju (Kazenski spis KŽ 542/50). Zgodilo se je tudi, da so kmetje fizično ali verbalno napadli odkupovalce. Zakonca J. in A. R. iz Trnja sta denimo na odkupovalce vpila, da so cigani, obenem pa z verigo udarila in poškodovala uradno osebo (Kazenski spis KŽ 808/51). Zanimiva pa je zadeva KŽ 543/51 – v njej je bilo ravno obratno, namreč, pet članov odkupne komisije, doma iz širše okolice Lendave oziroma iz Turnišča, je bilo obtoženih, da so kot člani odkupne komisije enega kmeta vrgli na tovornjak med svinje, potem pa hoteli isto storiti še z drugim kmetom, ki pa se je med upiranjem telesno poškodoval. Tudi v zadevi KŽ 487/50 je šlo za zlorabo položaja: M. K., pooblaščenec radgonskega okrajnega ljudskega odbora, je v enem primeru izsilil oddajo masti in živine, da bi jo potem prodal, v drugem primeru pa je vdrl v hišo in oba lastnika

zaklenil v sobo. Še en zanimiv primer pa se je zgodil v Žicah – drugostopenjsko sodišče je oprostilo obtoženko G. E. obtožbe, da je člane odkupne komisije ovirala pri delu in jim tudi grozila s sekiro. Okrožno sodišče je krivdno sodbo razveljavilo z obrazložitvijo, da stara žena upravičeno ni odpirala vrat, ker se člani komisije niso najavili, prišli so v temi, prav tako pa so s pretvezo, da nosijo ranjenca, ki rabi oskrbo, skušali ukaniti žensko, da bi jim odprla; enako nenapovedano so prišli tudi dan pozneje, zato je imela pravico braniti se. Sodišče je menilo, da ni dokazov, da bi žena s sekiro resnično zamahnila proti enemu od aktivistov (Kazenski spis KŽ 541/50).

Poleg neizpolnjevanja kvot obvezne oddaje so se kmetje velikokrat morali zagovarjati zaradi **nasprotovanja agrarni reformi in ustanavljanju zadrug**. Ker so se razlastitvam in kolektivizaciji upirali predvsem t. i. kulaki, je bilo prav v letih 1949–1950 največ kulaških sodnih procesov (Le vkup, le vkup). Že Mikola (1999, str. 228) je zapisal: *»Poleg kmetov, ki so se upirali vstopu v kmetijske obdelovalne zadrug, so bili zlasti v letih 1949–1950 pred njimi [sodišči, op. p.] obsojeni tudi številni kmetje, ki so v kmetijske obdelovalne zadrug sicer že stopili, vendar so bili obtoženi, da so jih skušali od znotraj razbiti.«* Nekateri kmetje so bili obtoženi poškodovanja zadružnega premoženja. Nekaj pa je tudi primerov samovoljnega ali malomarnega oziroma nevestnega vodenja zadrug, prisvojitve zadružne živine ali pridelkov, oviranja zadružnega dela ipd.

Tretja večja množica kaznivih dejanj, za katera bili obdolženi kmetje, je bilo **podpiranje ilegalnih oboroženih skupin ali sodelovanje v njih** in nasploh **dajanje protidržavnih oz. protirežimskih izjav**. Kot piše Čoh (str. 268–269), je partija ugotavljala, da so bili člani in podporniki ilegalnih skupin večinoma prav kmetje, največ tovrstnih skupin pa je delovalo na Štajerskem in v Prekmurju, se pravi na izrazito kmetijskem območju. *»Če upoštevamo, v kako težkem položaju so bili kmetje v tistem času, ni težko razumeti, da so mnogi med njimi na pripadnike /.../ ilegalnih oboroženih skupin in organizacij gledali kot na možne odrešitelje«* (Mikola, 1999, str. 234). **Največ tovrstnih kazenskih procesov je bilo do leta 1950**, ko so bile ilegalne skupine, znane pod imenom križarji ali Matjaževa vojska, oblast pa jih je označevala za »bande« in »tolpe«, najbolj dejavne. Med drugostopenjskimi kazenskimi zadevami mariborskega okrožnega sodišča takih spisov praktično ni, torej smemo sklepati, da na prvostopenjske sodbe ni bilo pritožb. So pa takšna kazniva dejanja sodila pod težja, zato so jih tudi na prvi stopnji obravnavala okrožna sodišča (na mariborskem jih je npr. do leta 1950 bilo 144).

Najpogostejša izrečena kazen kmetom, ki so storili kaznivo dejanje zoper obvezno oddajo in kolektivizacijo kmetijstva, ali za protidržno delovanje oziroma protidržavne izjave, je bil **odvzem prostosti**. Nemalokrat je sodnik izrekel tudi **kazen prisilnega oziroma poboljševalnega dela**. Lahko je bila izrečena **denarna kazen**. Še hujša kazen je bil **odvzem celotnega premoženja**. Za delovanje v oboroženih skupinah ali uničenje zadružnega premoženja pa je lahko bila izrečena tudi **smrtna kazen** (Puhan, str. 57).

Viri in literatura:

- Avsec, Franci (2018). Zadruge na Slovenskem: kratek oris. V: Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, št. 271. Dosegljivo na: <https://ckz.si/docs/publications/journals/271/271-104-116.pdf> [dostop 4. 11. 2025].
- Bratuša, Barbara (2010). Dogajanje na vasi v okraju Radgona. Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta Maribor. Dosegljivo na: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=13717&lang=slv> [dostop 30. 10. 2025].
- Čeh, Silva (2013). Knjiga Vlada Klemenčiča: Zgodovina gospodarstva od planskega do premalo planiranega. Časnik Delo, 16. 8. 2013. Dosegljivo na: <https://old.delo.si/gospodarstvo/finance/gospodarjenje-v-socializmu.html> [dostop 30. 10. 2025].
- Čepič, Zdenko (1995). Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji (1945–1948). V: Documenta et studia historiae recentioris, št. XI. Maribor: Založba Obzorja. Dosegljivo na: <https://www.sistory.si/publication/993> [dostop 30. 10. 2025].
- Čepič, Zdenko (1999). Oris pojavnih oblik kmetijske politike v letih 1945–1960. V: Preteklost sodobnosti. Aristoteles Žlahtič k. d., Pijava Gorica in Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana. Dosegljivo na: <https://www.sistory.si/SISTORY:ID:15809> [dostop 30. 10. 2025].
- Čepič, Zdenko (2002). Vloga agrarnega sektorja pri modernizaciji Slovenije in Jugoslavije. V: Prispevki za novejšo zgodovino, XLII, št. 2, str. 51–64. Dosegljivo na: <https://www.sistory.si/publication/1715> [dostop 20. 5. 2025].
- Čoh, Mateja (2010). »Za svobodo, kralja in domovino«. Ilegalne skupine v Sloveniji med letoma 1945 in 1952. Študijski center za narodno spravo. Dosegljivo na: <https://www.scnr.si/upload/editor/file/file8302d6449dfc13f.pdf> [dostop 4. 11. 2025].
- Ferjančič, Roman & Šturm, Lovro (1998). Brezpravje. Slovensko pravosodje po letu 1945. Ljubljana: Nova revija.
- Kardelj, Edvard (1959). Problemi socialistične politike na vasi. Ljubljana: Cankarjeva založba in Glavna zadružna zveza Slovenije.
- Kazenski spis KŽ 346/50, fond SI_PAM/0725 Okrožno sodišče Maribor 1945–1978, AŠ 370, PAM.
- Kazenski spis KŽ 487/50, fond SI_PAM/0725 Okrožno sodišče Maribor 1945–1978, AŠ 371, PAM.
- Kazenski spis KŽ 541/50, fond SI_PAM/0725 Okrožno sodišče Maribor 1945–1978, AŠ 371, PAM.

- Kazenski spis KŽ 542/50, fond SI_PAM/0725 Okrožno sodišče Maribor 1945–1978, AŠ 371, PAM.
- Kazenski spis KŽ 543/51, fond SI_PAM/0725 Okrožno sodišče Maribor 1945–1978, AŠ 374, PAM.
- Kazenski spis KŽ 808/51, fond SI_PAM/0725 Okrožno sodišče Maribor 1945–1978, AŠ 375, PAM.
- Kazenski zakonik (1951). Ur. l. FLRJ, št. 13/51.
- Kidrič, Boris (1948). O novem načinu preskrbe in o vezanih cenah. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod.
- »Le vkup, le vkup uboga gmajna« - Preganjanje kmetov v Sloveniji (1945–1955). O razstavi Študijskega centra za narodno spravo (2009). Dosegljivo na spletni strani: <https://www.scnr.si/le-vkup-le-vkup-uboga-gmajna-preganjanje-kmetov-v-sloveniji-1945-1955.html> [dostop 30. 10. 2025].
- Mikola, Milko (1999). Zplembe premoženja v Sloveniji 1943–1952. Študije 3. Celje: Zgodovinski arhiv Celje. Dosegljivo na: https://www.zac.si/wp-content/uploads/Publikacije_2017/zplembe_premozenja.pdf [dostop 30. 10. 2025].
- Mikola, Milko. (2021). Zgodovina Škofje vasi z bližnjo okolico. Po letu 1945. Dosegljivo na spletni strani: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/po-letu-1945/> [dostop 30. 10. 2025].
- Podatkovna baza SJAS – produkcijsko okolje PAM. Poizvedba po iskalnih pojmih »%oddaj%«, »črni zakol%« in »%skupin%« za fonda SI_PAM/0723 Okrajno sodišče Maribor 1945–1978 in SI_PAM/0725 Okrožno sodišče Maribor 1945–1945.
- Puhan, Benjamin (2015). Socializem na vasi – zadruga 1945–1950. Diplomsko naloga. Maribor: Filozofska fakulteta Maribor. Dosegljivo na: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=47084> [dostop 30. 10. 2025].
- Sečen, Ernest (2023). Zgodovinska fronta: Na vaških veselicah pečenke, v mestih pa prazni lonci. Dosegljivo na spletni strani: <https://www.dnevnik.si/1043025696> [dostop 20. 5. 2025].
- Starič Vodušek, Jera (1992). Prevzem oblasti 1944–1946. Ljubljana: Cankarjeva založba. Dosegljivo na: <https://www.sistory.si/publication/12286> [dostop 30. 10. 2025].

- Tovšak, Slavica (2001). Nabavne in prodajne zadruge v mariborskem okrožju 1945–1946. V: ČZN, leto 2001, št. 1–2, str. 209–243. Dostopno na: https://www.sistory.si/media/legacy/publikacije/8001-9000/8014/2001_1-2_Casopis_za_zgodovino_in_narodopisje.pdf [dostop 20. 5. 2025].
- Tovšak, Slavica (2000). Zadružništvo severovzhodne Slovenije kot segment socialistične kmetijske politike v letih 1945–1951. Doktorska disertacija. Maribor: Pedagoška fakulteta Maribor.
- Uredba ministrstva trgovine in preskrbe NVS o obvezni oddaji in zbiranju mleka (1946). Ur. l. SNOS in NVS, št. 8/1946, str. 1.
- Zakon o pobijanju nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže (1945). Ur. l. DFJ, št. 26-241/1945. Dosegljivo na: <https://www.tax-fin-lex.si/Dokument/Podrobnosti?rootEntityId=8506df06-6d3e-4713-bd62-ebcb9dd4923d> [dostop 6. 11. 2025].
- Zgodovina Zadružne zveze Slovenije. Dosegljivo na: <https://zzs.si/o-zvezi/zgodovina> [dostop 6. 11. 2025].

razstavni
katalog

SOCIALISTIČNI PUNTARJI

O razstavi **Socialistični puntarji, Pokrajinski arhiv Maribor (PAM)**

Leta 2025 mineva **80 let od vzpostavitve komunistične oblasti v Sloveniji**. Za komunizem oz. socializem je bilo tipično ideološko povzdigovanje proletariata, tj. delavskega stanu, medtem ko so na kmetijstvo gledali kot na ostanek prejšnje, meščanske družbe. V povečani kmetijski proizvodnji in v novi organizaciji kmetijstva je oblast videla sredstvo za pospešeno industrializacijo. Kmete so prizadeli s številnimi ukrepi – **razlastninjenjem, racionirano preskrbo, obvezno oddajo pridelkov in živine** ter **kolektivizacijo kmetijske proizvodnje**. Pri kmetih je ob tem prihajalo do **uporov** in **kršenja predpisov**, večkrat tudi do **kaznivih dejanj**. Najpogosteje so bili kmetje obsojeni zaradi neizpolnjevanja obveznih oddaj in odkupov, zaradi nasprotovanja agrarni reformi in ustanavljanju kmetijskih obdelovalnih zadrug ter zaradi delovanja v ilegalnih skupinah ali sodelovanja z njimi.

Na razstavi **Socialistični puntarji**, katere **avtorja** sta **Boštjan Zajšek** in **Marko Bilić**, so predstavljeni nekateri primeri kazenskih spisov **Okrožnega sodišča v Mariboru**, za ponazoritev tedanje družbenopolitične propagande pa služijo plakati in letaki iz **Zbirke lepakov, letakov in plakatov**. Na panojih je moč videti tudi fotografije iz prvih dveh desetletij po drugi svetovni vojni, ki prikazujejo kmečko življenje, vsakdanja in sezonska kmečka opravila, podeželske bivalne in gospodarske stavbe ter zadružna poslopja. Te fotografije hrani PAM v **Zbirki fotografij in razglednic** ter v **Zbirki albumov fotografij in razglednic**. Poleg tega je razstavljenih še nekaj drugih dokumentov iz fondov: **Krajevni ljudski odbor Logarovci, Zbirka gradiva mednarodnega arhivskega raziskovalnega tabora (MART), Okrožni ljudski odbor Maribor**. Nekatero fotografije so vzete iz tedanjega časopisja (v glavnem iz lista **Tovariš**), obenem so razstavljeni tudi posamezni časopisni članki iz **Vestnika, Slovenskega poročevalca, Našega dela** in **Dolenjskega lista**. Predstavljeni so tudi jugoslovanski bankovci iz tedanje dobe, ki jih PAM hrani v **Zbirki bankovcev, kovancev in obveznic**. Kot popestritev razstave pa smo na panojih upodobili inserte iz filma **Moj ata, socialistični kulak** (1987), ki na podlagi scenarija **Toneta Partljiča** na zabaven način oriše pogled preprostega podeželskega človeka na tedanje družbenopolitične spremembe in njegovo razumevanje pestrega dogajanja v zvezi z agrarno reformo in vzpostavitvijo komunističnega režima.

V nadaljevanju publikacije so prikazani razstavni dokumenti s panojev in iz vitrin. Razstava bo odprta od 28. novembra 2025 v razstavišču Archivum.

vzpostavitev
komunističnega
režima in prvi
udarec kmetom

SOCIALISTIČNI PUNTARJI

Socialistično revolucijo na naših tleh je moč deliti v tri etape: oboroženi revoluciji je sledila revolucija v mestih, tej pa revolucija na podežlju.

Komunistična partija si je na volitvah v jugoslovansko ustavodajno skupščino 11. novembra 1945 na račun množične propagande, številnih mahinacij in prevar uspela zagotoviti zmago.

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

**Živeli naši junaški in demokratični kmetje,
garancija zmage Ljudske fronte na volitvah
v Ustavodajno skupščino!**

Letak »Živeli naši junaški in demokratični kmetje«,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj R VIII/1945, TE 33

→
Volilni plakat »Delavec, kmet skupaj v borbi«,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj VI, TE 31/6

**DELAVEC,
KMET**

**skupaj
v borbi,
obnovi
in na volišču!**

Emor
OLIK PROP 29
ZAGREB

ŽENE
VOLIMO ZA SREĆNO
BODOČNOST NAŠE DECE

ANTIFAŠISTIČKA FRONTA ŽENA JUGOSLAVIJE

Za špekulante, izkoriščevalce in črnoborzijance ni mesta v Ljudskih odborih!

Lepak »Za špekulante, izkoriščevalce in črnoborzijance«,
Zbirka letakov, lepakov in lepakov, TE 31/4

←
Plakat »Žene, volimo za srečno bodočnost«,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj VIII./1945 a/ osvoboditev, volitve, obnova, TE 31/4

V Sloveniji je komunistična Ljudska fronta na volitvah dobila najmanj glasov na podeželju, najslabše se je odrezala v mariborskem okrožju. Nova komunistična oblast si je zadala načrt socialistične preobrazbe podeželja v političnem in ekonomskem smislu. Številne družbene skupine so bile označene kot sovražniki države.

11. NOVEMBRA

odločamo za Staro pravdo

Kmetje, poljedelski delavci, kmečke žene, kmečka mladina Slovenije!

V nedeljo, 11. novembra, ne bomo odločali samo o izbiri kandidatov, ki bodo zastopali naš narod v ustavodajni skupščini, ampak bomo odločali tudi o usodi vsega kmečkega ljudstva, o usodi svoje zemlje, svojih družin in svojega potomstva.

Kmetje smo doprinesli v osvobodilni borbi naših narodov veličasten delež. Vedeli smo, da se borimo tudi za svoje kmečke koristi, za svoje domove in svojo z znoljem prepojeno zemljo. Stotisoči kmečkih ljudi v Jugoslaviji so dali svoja življenja, milijoni jugoslovanskih kmetov so sledili maršalu Titu, se borili ali vsaj podpirali z vsemi svojimi močmi in vsemi sredstvi osvobodilno borbo. Osvobodilna borba je pomenila za nas tudi borbo za staro pravdo kmečkega ljudstva. Naši kmečki sinovi in hčere so dajali svoja življenja v trdni veri, da s priporjeno svobodo ustvarijo blagostanje in srečo tudi svojemu kmečkemu domu.

Vse te velike žrtve niso bile zaman. Ramo ob ramo z delavci in drugimi delovnimi sloji pod vodstvom Osvobodilne fronte, v bratski zvezi z drugimi narodi Jugoslavije je kmečko ljudstvo Slovenije doprineslo svoj delež k uničenju okupatorja in k zgraditvi nove, demokratične, federativne, Titove Jugoslavije. Za vedno je uničen jarem okupatorja in domačih izdajalcev! Nikoli več se ne bo povrnila protiljudska, žandarska, veleposestniško-bankirska, čaršijska stara Jugoslavija.

Sovražniki naše drage plačane svobode hočejo povrniti stanje stare protiljudske, skorumpirane Jugoslavije. Oni hočejo zadolženega kmeta, ki bi ga banke in oderuži neusmiljeno poganjale na boben, oni hočejo prenesti vsa davčna bremena na rame kmeta, oni hočejo osiromašiti kmečke množice, da bi imeli poceni delovno silo za svoje tovarne in veleposetve, oni hočejo uničenje kmečkega zadrugništva ter spekulantsko trgovanje s trdo pridelanimi sadovi naših rok, oni hočejo kmetu zapreti pot do izobrazbe ter jo omogočiti zgolj bogatinom; gre jim za ohranitev veleposetev in tlačansko izkoriščanje naših sinov in hčer. Sovražnikom nove Jugoslavije gre za ponovno zasutjenje kmeta, gre jim za to, da znova postane edini gospod v naši vasi birič in žandar.

Kaj prinaša nova Jugoslavija kmečkemu ljudstvu?

Namesto stare, protiljudske oblasti biričev, aksekutorjev, žandarjev, vsemogočnih sreskih načelnikov in občinskih tajnikov smo zgradili iz lastnih sil svojo ljudsko oblast. Ljudstvo samo voli, vodi in kontrolira organe svoje oblasti. Predsedniki naših narodno osvobodilnih odborov, tajniki, narodni milničniki, ljudski tožilci in sodniki — vsi organi nove oblasti so voljeni, polagajo račun o svojem delu pred Zborom volivcev, ljudstvo jih lahko vsak čas odpokliče, če ne bi delali za splošno korist. Organi naše oblasti niso odgovorni samo navzgor, temveč prav tako neposredno ljudstvu — Zborom volivcev! Naj žive naši NOO, organi naše ljudske oblasti!

Slovenski narod ni več izmogavan po protiljudski čaršiji, temveč je enakopraven brat med jugoslovanskimi brati. Slovenski narod ima svojo Narodno vladu Slovenije in svoje najvišje narodno predstavništvo — Slovenski narodno-osvobodilni svet. Nekdanjo »dravsko banovino« je zamenjala naša draga federalna Slovenija. Naj živi republika Slovenija v demokratični, federativni republiki Jugoslaviji!

Stara Jugoslavija je bila polkolonialna, odvisna država, ki je vodila izdajalsko politiko naslanjanja na fašistične države. Nova Titova Jugoslavija je neodvisna domovina svobodoljubnih narodov z največjim mednarodnim ugledom. Naj živi velika bratska Sovjetska zveza, ki nam omogoča, da lahko v miru in povsem neodvisno obnovljamo svojo domovino in polagamo temelje srečni bodočnosti našim junaškim narodom, našemu požrtovalnemu, delovnemu kmečkemu ljudstvu!

Naj živi budni branilec naše neodvisnosti, garancije miru in svobode, naša junaška jugoslovanska armija, skovana pod modrim Titovim vodstvom v dneh težke osvobodilne vojne!

Skozi stoletja je bila simbol sužnosti slovenskega naroda — tujska monarhija (Habsburžani in Karadjordjeviči). Nova Jugoslavija bo uničila to zastavo narodne sužnosti, ta bedni preostanek tlačanske dobe, to protidemokratsko in protiljudsko ustanovo — monarhijo. Ustavodajna skupščina bo v skladu z načeli dosledne demokracije in enakopravnosti jugoslovanskih narodov sprejela republikansko ureditev države. Naj živi republika Slovenija v zvezni republiki Jugoslaviji!

Vlada demokratične federativne Jugoslavije vodi uspešen boj za našo Primorsko in Istro, za našo Koroško, za Trst. V stoletni borbi za združitve vsega slovenskega naroda, za Zedinjeno Slovenijo smo želi velike zgodovinske uspehe. Konferenca zunanjih ministrov v Londonu nam je v načelu priznala pravico do take meje z Italijo, ki bo vključila vse naše nacionalno ozemlje v okvir demokratične, federativne Jugoslavije. V boj za dokončno združitve vsega slovenskega naroda v okviru nove Titove Jugoslavije!

Agrarna reforma — stoletni sen malih kmetov, poljedelskih delavcev, vinčarjev in gozdnih delavcev, je tik pred izvržitvijo. Zemljo veleposetnikov in spekulantov dobe brezplačno v privatno lastnino naši agrarni interesi, ki so zemlje res potrebni. Določbe o agrarni reformi so v zakonu o agrarni reformi, ki ga je sprejela Začasna narodna skupščina. Te dni izide poseben zakon o agrarni reformi, ki ga bo izdala Narodna vlada Slovenije in kateri vsebuje podrobne določbe o izvedbi agrarne reforme pri nas.

Kmečki dolgovci — rak rana našega kmeta v stari Jugoslaviji — so z zakonom predsedstva Začasne narodne skupščine končno likvidirani. Vsi dolgovci do zneska 5000 starih jugoslovanskih dinarjev so črtani. Prav tako so črtani vsi kmečki dolgovci ne glede na znesek vsem kmetom-dolžnikom, ki so sodelovali v osvobodilnem boju ali pa so izgubili življenje kot žrtve fašističnega terorja. Vloge malih vlagateljev, ki so s svojimi krvavimi žolji privedli malenkost za stara leta, so zaščiteni in bodo po zakonu predsedstva Začasne narodne skupščine po ugodnem ključu izplačane. Nikoli več ne bo naš kmet suženj nekdanj vsemogočnih bankirjev!

Volilni letak »11. novembra odločamo za Staro pravdo«, Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj R VIII/1945, TE 33

→
Plakat »S Titom v boju, s Titom v miru«, Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj VIII/1945, TE 33

S TITOM V BOJU
S TITOM V MIRU!

**NEĆEMO
KRALJA**

**ŽIVIO
TITO**

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

**Kaj ti misliš,
je res tako nevarno?**

**Kaj jaz vem, Joža ... Hudič, zdaj je
svoboda. V svobodi nikoli ne veš, kaj
lahko in kaj ne ... V diktaturi vsaj veš, kaj
je prepovedano ... V svobodi pa nikoli ne
veš, kaj lahko govoriš in kaj ne smeš.**

Fotografija Josipa Broza Tita,
ki podpisuje deklaracijo o
proglasitvi Federativne ljudske
republike Jugoslavije (FLRJ),
list Tovariš, 1945, št. 2, str. 8

Plakat »Žene in otroci so se borili«,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj VI, TE 31/6

Po vojni je vladalo splošno pomanjkanje dobrin, tudi prehrane. Da bi oblast zagotovila normalno preskrbo prebivalstva s hrano in industrijskim blagom, je že takoj po vojni sprejela uredbo o načrtnem razdeljevanju in potrošnji blaga, na podlagi katere je bila organizirana tako imenovana racionirana preskrba. Ta je ostala v veljavi do začetka marca 1948.

Ena glavnih značilnosti racionirane preskrbe je bilo razdeljevanje blaga na nakaznice oziroma karte. Za celotno jugoslovansko ozemlje so bile te uvedene konec julija 1945. Sprva so bili do prejema kart upravičeni vsi, jeseni 1945 pa se je to spremenilo. Kmetje niso imeli pravice prejemati živil iz racionirane preskrbe, ker so bili proizvajalci živil.

Racionirana preskrba je kmetom predpisovala, katere kmetijske proizvode (živila in živino) morajo oddati v (obvezen) odkup.

Vse bo, Mimika, vse bo ... Samo veš, zdaj smo mi v prehodni fazi ... Čez dve leti ne bo nobenega pomanjkanja ... Meso bomo vstran metali!

Zdaj, ko je mir, jemo samo krompir. A če bomo poslušali strica, bo na mizi še prasica!

Prizor iz filma
Moj ata, socialistični kulak

Preskrba in promet sta v teh tednih najvažnejši gospodarski nalogi: Nudimo vso pomoč našim oblastem, da bomo obe nalogi čim prej uspešno opravili!

Letak »Preskrba in promet sta ... najvažnejši gospodarski nalogi«, Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj VI, TE 31/6

2182/4 Radgona

Narodna vlada Slovenije
Ministrstvo za trgovino
in preskrbo

Ljubljana, dne 8./XI.1945.

V. št. 248/5

ODLOČBA
o cenah jajc in mleka

Na podlagi navodila zveznega ministrstva za trgovino in preskrbo-
Urada za cene za določanje cen v trgovini na debelo in na drobno z dne 11. maja
1945 Uradni list DFJ št. 34 določa ministrstvo za trgovino in preskrbo NVS spo-
razumno z ministrstvom za kmetijstvo NVS naslednje najvišje cene za jajca in
mleko:

	Odkupna cena pri pridelovalcu:	Prodajna cena na drobno:
1) Jajca	Din 3.50	Din 4.50 za 1 komad
2) Mleko	" 4.50	" 6.- za 1 liter

Gornje cene veljajo za dobro in zdravo blago kakovosti, kakor
je v prometu običajna.

Odločba Narodne vlade Slovenije o cenah jajca in mleka,
Okrožni ljudski odbor Maribor, AŠ 66, ovoj 2, dokument 2182-4

Narodna vlada Slovenije
Ministrstvo za trgovino in preskrbo

V.št. 161/5.

O d l o č b a

o odkupnih cenah za govejo klavno živino.

Ministrstvo za trgovino in preskrbo Narodne vlade Slovenije predpisuje v zvezi z uredbo o določitvi cen živi živini za klanje Gospodarskega sveta v Beogradu z dne 6.IX.1945 št.634, Ur. list DFJ št.69 najvišje odkupne cene za govejo klavno živino in sicer:

Čl. 1.

Najvišja odkupna cena za živo živino za klanje je za:

a) krave:						
IV. vrsta s pod 35 %	mesa v zaklanem stanju	kg	8.-	din		
III. " 35-37 %	" " " "	"	9.-	"		
II.B. " 38-39 %	" " " "	"	10.-	"		
II.A. " 40-41 %	" " " "	"	11.-	"		
I.B. " 42-44 %	" " " "	"	11.50	"		
I.A. " z nad 45 %	" " " "	"	12.-	"		

b) vole, bike, junce, telice:						
III.B vrsta s pod 42 %	mesa v zaklanem stanju	kg	11.-	din		
III.A " 43-44 %	" " " "	"	12.-	"		
II.B " 45-46 %	" " " "	"	12.50	"		
II.A " 47-48 %	" " " "	"	13.-	"		
I.B " 49-51 %	" " " "	"	13.50	"		
I.A " z nad 51 %	" " " "	"	14.-	"		

c) klavna teleta (za rejce in pleme nesposobna):						
III.vrsta s pod 59 %	mesa v zaklanem stanju	kg	15.-	din		
II. " 59-62 %	" " " "	"	16.-	"		
I. " 62-66 %	" " " "	"	17.-	"		
ekstra " z nad 66 %	" " " "	"	18.-	"		

Gornje cene so določene za kg žive teže franko najbližji živinski trg ali po sporazumu s kupcem tudi franko kraj rejca (hiša, posestvo, ograda). Živina mora biti ob prodaji nenasičena, to je take, ki 12 ur pred prodajo ni bila ne nakrmljena, ne napojena.

Čl. 2.

Kršitelji predpisov te odločbe bodo kaznovani po zakonu o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže z dne 23. aprila 1945, Uradni list DFJ št. 26.

Čl. 3.

Ta odločba stopi takoj v veljavo.

Ljubljana, dne 19. septembra 1945.

Okrožni odbor OF Maribor

Odgovorno prebrano
24. Sep. 1945
Določeno dne
Tek. št. ev.
Ref. znak

Minister za trgovino in preskrbo:

Dr. Lado Vavpetič l.r.

„Kmetje bomo šli z roko v roki z našim delavcem v obnovi naše porušene domovine!“

Delitev zem je v Skakovcih, Gederovcih, Krajini in Sodišincih je bila za tamošnje ljudstvo največji praznik v njihovem življenju

Naslov iz Vestnika Mariborskega okrožja, 6. 2. 1946, str. 1

1.

Okrožni odbor OF Maribor, odsek za trgovino in prehrano

C E N I K
veljaven od 1. septembra 1945 do preklica.

Zelenjava:		Nakupna cena	Prodajna cena
Zelje belo	1 kg	Djn. 4.—	Djn 6.—
Zelje rdeče	1 "	" 6.—	" 8.—
Chrovč	1 "	" 4.—	" 6.—
Koleraba	1 "	" 2.—	" 3.—
Salata glavata	kg "	8.—	10.—
Salata omdivja	" "	4.—	6.—
Pišol stročji	" "	6.—	8.—
Pišol sveže luščen	" "	5.—	7.—
Pače cele	" "	0.50	1.—
Pače naribane	" "	1.—	2.—
Urah stročji	" "	6.—	8.—
Urah luščen	2 dec.	2.—	3.—
Rdeča pesa	kg "	3.—	4.—
Paprika	2 kosca	0.50	1.—
Paradižniki	kg "	6.—	8.—
Kumare žilavne	kg "	4.—	5.—
Kumare navadne	kg "	2.—	4.—
Kumare za vlaganje	kg "	6.—	8.—
Čebula	kg "	4.—	6.—
Česen žilavni debeli	kg "	22.—	25.—
Česen, drobnopocoljant	kg "	18.—	20.—
Krompir	kg "	3.10	4.—
Špinata	kg "	5.—	6.—
Rabarbara	kg "	3.—	4.—
Ovetača (kartof. la)	kg "	8.—	10.—
Zelenjava za juho, šopek 50 gr	0.80	1.—	
Korenje	kg "	2.—	3.—

S a d j e :

	Nakupna cena	Prodajna cena
Breakve debele, žilavne	kg Din 10.—	Djn 12.—
Breakve navadne	kg " 6.—	" 8.—
Braške, žilavne, sdrave	kg " 6.—	" 8.—
Braške navadne	kg " 4.—	" 5.—
Jabolka, žilavne, sdrave	kg " 6.—	" 7.—
Jabolka, navadne	kg " 3.—	" 4.—
Črnice	kg " 4.—	" 5.—
Češplje, obrane, namizne	kg " 5.—	" 6.—
Češplje za marmelado	kg " 4.—	" 5.—
Češplje za žganjekuho	kg " 3.—	" —
Slive plavkice	kg " 2.—	" 3.—
Bjuznice	kg " —	" 15.—
Grozdje, žilavno	kg " 10.—	" 12.—
Grozdje, izabela, šmarnica	kg " 6.—	" 8.—
Orehi, naluščeni	kg " 18.—	" 20.—
Med, cvetlični	kg " —	" 40.—
Gobani	kg " —	" 15.—
Gobe ostale	kg " 6.—	" 8.—

P e r u t n i n e :

Piščanci	kg " —	Djn 40.—
Kokoši, gosi in race	kg " —	" 30.—
Parani	kg " —	" 30.—
Kapuni	kg " —	" 36.—

Mlečni izdelki

Surovo maslo	kg " 54.—	" 60.—
Čajno maslo	kg " 56.—	" 64.—
Knečko maslo	kg " 44.—	" 50.—
Kuhano maslo	kg " 70.—	" 80.—
Polmastni sir	kg " 45.—	" 54.—
Knečki sir	kg " 24.—	" 30.—
Smetana	1 liter " 15.—	" 20.—

Cenik sadja, zelenjave in perutnine,
Okrožni ljudski odbor Maribor, AŠ 66, ovoj 2

Racionirani preskrbi in obveznemu odkupu so se ljudje skušali izogniti na številne nezakonite načine. Ponarejali ali poneverjali so živilske karte, jih samovoljno delili, kradli racionirano blago iz skladišč, izvajali črne zakole ipd.

Odkup je bil organiziran tako, da ga je vodila republiška Osrednja odkupna komisija, za tehnične posle pa je skrbel Nabavljalni zavod Slovenije (NAVOD). Neposredno pri kmetih so pridelek pobirale krajevne odkupne komisije. Odkupovalci so na kmetijah izvajali tudi preiskave in celo fizično trpinčili kmete, ki niso oddali predpisane količine ali so skrivali presežke.

Fant je v šoli, Mimika pa Volga pa delata pri kulakih ... Saj še zdaj živimo v Medvedovi koči. Pa tudi za jesti nam daje, zdaj ko se na karte skoraj nič ne dobi ...

Kritiziraš, ha?

Bog ne daj ... Samo pravim.

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

Kmetje na traktorskem tečaju pod Pohorjem, list Tovariš, 1945, št. 1, str. 17

Odkup živil je treba čim prej urediti

Vsi vemo, da z dobavo in z razdelitvijo prehrane še ni v redu. Menimo, da ni napačna domneva, da bivši minister za trgovino in preskrbo gospod dr. Vavpotič ni delal v duhu načel OF; prej bi rekli, da proti tem

nikom bi morali biti zastopani sindikati, v taki komisiji naj bi bil načelnik podružnice Navoda, dalje eden od vodilnih zadružnikov v okraju in en, dva ali trije kmetje, poznani poštenjaki in nikakor ne k špekula-

govori za nekatere nakupovalce Navoda), in ki niso sebični lokalni patrioti. Upamo, da bo naša ljudska oblast ta predlog sprejela, saj utegnejo postati uspehi reorganiziranega odkupa za aprovizacijo potrebnih

Naslov članka iz Vestnika Mariborskega okrožja, 31. 12. 1945, str. 2

K. B. iz Černelavcev se je v družbi javno hvalil, da spolno občuje z neko poročeno žensko in ji za to daje mleko in moko. Žensko je nato zaradi teh besed mož doma pretepel. Ona pa se je odločila tožiti K. B. zaradi žalitve časti. Toženi je bil spoznan za krivega in dobil denarno kazen.

(Kazenski spis KŽ 363/48, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 363)

S o d b a .

V I M E N U L J U D S T V A !

Kamničan F. Č. je v mariborski mestni restavraciji izjavil, da v Jugoslaviji ni česa jesti in da si želi, da pridejo Angleži, da bi jim pomagal poklati komuniste. Sodišče mu je prisodilo 4 mesece zavora. Javni tožilec se je na sodbo pritožil in na drugi stopnji so F. Č. še povišali zaporno kazen - na 10 mesecev.

(Kazenski spis KŽ 65/48, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 362)

v seji dne 31.11.1948 po zaslišanju javnega tožilca
o d l o č i l o :

I. Pritožbi javnega tožilca se ugotovi ter se prvostopna sodba, ki ostane v ostalem nespremenjena v veljavi, tako spremeni, da se tam izrečena kazen z v i š a na

10 - deset-mesecev odvzema prostosti.

II. Pritožba obdolženca se nakaže na izrek pod I.

R a z l o g i :

Iz priznanja obdolženca, da ob kritični priliki ni bil toliko vinjen, da ne bi vedel, kaj je govoril, da se je torej zavedal svojega ravnanja in svojih besed, izjava pritožba javnega tožilca nadaljni zaključek, da je obdolženec ravnal zavestno in širil propagando proti ljudski oblasti in prilikom v naši državi ter obstoječemu družbenemu redu, dasiravno v konkretnem primeru ni imel utemeljenega razloga za tako pritožbo. Obdolženec da je tako manifestiral svoj sovražni odnos napram naši družbeni ureditvi in ljudski oblasti v javnem lokalu pred tujimi ljudmi, kar kaže na to, da nedvomno deluje tako tudi sicer v okolici, v kateri živi in dela, iz česar sledi njegova velika nevarnost za družbo.

Prvostopno/sodišče je pri odmeri kazni upoštevalo kot obtežilno dejansko la težino iznešenih klevet, ne da bi v izdatnejši meri ocenilo tudi nevarnost storilca, kar bi bilo morlo priti do izraza v primerno težji kazni. Zato je pritožbeno sodišče utemeljeno pritožbi javnega tožilca ugodilo ter kazen kakor vori navedeno zvišalo, s čimur je tudi pritožba obdolženca odpravljena.

Maribor, dne 31. januarja 1948.

Slike iz brošure Navod Maribor,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj XI-1, TE 33/4

Prašiči na prostem, Zbirka fotografij in razglednic, AŠ 48, inv. št. 7385

Š. B., tajnik KLO Krog, je bil na Okrajnem sodišču v Murski Soboti spoznan krivega, da je izdal živilske karte tudi osebam, ki do njih niso bile upravičene. Prisodili so mu dva tedna zapora. Njegovi pritožbi pa so na okrožnem sodišču ugodili – kakor so zapisali, ni dovolj trdnih dokazov, da je dejanje storil namenoma, zato je potrebno postopek na okrajnem sodišču ponoviti.

(Kazenski spis Kpo 430/46, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 396)

Razkrinkujmo žitne špekulante!

Letak »Razkrinkujmo žitne špekulante«, Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj XVII, TE 35/1

Tudi v Ljutomeru stopamo špekulantom in podobnim na prste

Ljudstvo mesta Ljutomer in vsega okraja je v precejšnji meri nasedlo pri volitvah 11. novembra reakcionarnim vplivom. Toda naše ljudstvo se že budi, že vstaja, že je vstalo iz temnine in udarja po onih, ki so mu hoteli zlo. Na številnih sestankih se naši kmetje in viničarji še vedno seznanjajo z osnutkom nove ustave in pronicajo z zanimanjem v novo življenje, ki prihaja z novo ustavo. Nič koliko krat smo že predebatirali vprašanje o agrarni reformi, o likvidaciji kmečkih dolgov in podobno. Tako odgovarja naše

Kar naenkrat se je pojavil v njegovih predalih sladkor, in še v kockah.

In trgovec Rudolf Pušenjak? Gotovo so ga preplašila naša sodišča, da je prišel z zakladi na dan. Zaenkrat, da ga ima rezerviranega za „boljše kroge“. Toda deček naj pazi, da ga ne bodo „slabši krogi“ mahnili po butici, kajti pest naših viničarjev je trda, in če mahne, bog žegnaj tistemu.

Ne moremo mimo, da ne bi omenili Puconjo iz Cezanjevec, ki je imel polno skladišče robe. Danes je seveda brez nje, dobilo jo bo pa ljudstvo in tako

Članek iz Vestnika Mariborskega okrožja, 18. 1. 1946, str. 3

401 Nov.	404 Nov.	 RADBONA VLAHA SLOVENIJE Vlada Republike Slovenije Osnovna živilska nakaznica November 1945	Slask. Nov. 4	Slask. Nov. 1
402 Nov.	405 Nov.		Slask. Nov. 5	Slask. Nov. 2
403 Nov.	406 Nov.		Slask. Nov. 6	Slask. Nov. 3
Nov. 16	Nov. 18			
Nov. 17	Nov. 19			
Príimek in ime: _____ Roj. datum: _____ Bivališče: _____			Nov. 20	Milo Nov. 9
Veljavna za prehrano v vseh gostinskih obratih v Sloveniji. Za nakup živil veljavna samo pri uradni dobavitelji v točki staneja živilstva. Dopolnilna za trgovine! — Bodo opazni podobni oznake! — Za odpravo vseh vrst nepravilnosti! Našli dobavitelj takoj prijaviti očitno!			Nov. 22	Nov. 21

Osnovna živilska nakaznica,
Zbirka MART, AŠ 28, ovoj 28/3/13

 Republika Vlada Slovenije Vlada Republike Slovenije Veljavna od 1. 9. do 31. 12. 1945.		32099 *						
Dodatna živilska nakaznica za starčke St veljavna po 1/1. januarja 1946.								
Príimek in ime: <u>Škerlak Lidija</u> Roj. datum: <u>1864</u> Bivališče: <u>Škerlak 19.</u>								
Brez vpisa podatkov neveljavna! Za odpravo vseh vrst nepravilnosti! Dopolnilna za trgovine!								
St. 20 IX-XII	St. 21 IX-XII	St. 22 IX-XII	St. 23 IX-XII	St. 24 IX-XII	St. 25 IX-XII	St. 26 IX-XII	St. 27 IX-XII	St. 28 IX-XII
St. 19 IX-XII	St. 18 IX-XII	St. 17 IX-XII	St. 16 IX-XII	St. 15 IX-XII	St. 14 IX-XII	St. 13 IX-XII		

Dodatna živilska nakaznica za
starčke na ime Lidija Škerlak,
Zbirka MART, AŠ 20, ovoj 20/2/3

Letos smo prvič klali. Vzemite!

Kaj ne veste, da v socializmu učitelji ne smemo sprejemati nobenih daril?

Kaj pa, če ga na mizi pozabim?

No, to pa lahko ...

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

Zrkovčana A. Š. je mariborsko okrajno sodišče obsodilo na 18 mesecev zapora, saj je lažno navedel manjšo količino pridelanega krompirja, ni prijavil zakola prašiča, ni prijavil šest svinj, poleg tega pa je zmanjšal čredo goveda, da je s tem dosegel manjšo obvezno oddajo. Njegovi pritožbi na sodbo je bilo deloma ugodeno, vendar je kazen ostala nespremenjena.

(Spis KŽ 47/49, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 366)

Trgatev v Slovenskih goricah, list Tovariš, 1945, št. 1, str. 17

Obračanje sena, list Tovariš, 15. 7. 1949, str. 3

Živela federativna ljudska republika **JUGOSLAVIJA!**

Letak »Živela federativna ljudska republika Jugoslavija«
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj 1945 Volitve, obnova, TE 31/4B

Živela bratska SOVJETSKA ZVEZA, močna opora
svobodoljubnih narodov v borbi za demokracijo,
neodvisnost in svobodni notranji razvoj!

Letak »Živela bratska Sovjetska zveza«,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj 1945 Volitve, obnova, TE 31/4B

20-letni M. V. iz Dolgovaških Goric je v javnosti razlagal, da je maršal Tito umrl leta 1943 in da je na njegovo mesto prišel nek ruski general, ki zdaj vodi državo in je dal veliko jugoslovanskih častnikov zapreti. Kazen za izrečeno: dva meseca zapora. V pritožbi se je M. V. zagovarjal, da je te besede izrekel v vinjenem stanju. Toda okrožno sodišče pritožbi ni ugodilo.

(Kazenski spis Kpo 255/47, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 399)

Kaj?! Kdo je Rus?!

**Ja, Tito, ne.
Samo ne tega okoli
praviti. Je za deset
let aresta ...**

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

Poštšina plačana v gotovini

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU

LJUBLJANA · FEBRUAR
2
LETO II.
1946
CENA 10 DIN

Foto: Pfajfer

TO POMLAD BOMO OBDELALI SLEHERNO PED NAŠE ZEMLJE!

tovariš

ILUSTRIRANA REVIJA

J. K., A. P., J. Ž. in M. N., kmetje iz Cirkovc, so januarja 1948 izvedli pohod na policijsko postajo z namenom osvoboditve priprtega Š. K., ki se je bil fizično lotil člana odkupne komisije.

Pri tem naj bi tudi pozivali k neplačevanju davkov in državljanski nepokorščini. Okrajno sodišče na Ptujju je v obrazložitvi zapisalo, da med večjimi kmeti ptujskega okraja, zlasti pa v Cirkovcah, vlada velika davčna nedisciplina. Prvoobtoženemu so izrekli 17 mesecev zapor, tretjeobtoženemu 15 mesecev, ostalim pa od 5 do 10 mesecev zapor. Kazen je ostala kljub vloženi pritožbi.

(Kazenski spis KŽ 267/48, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 363)

O b r a z l o ž i t v i

Uvodoma bi bilo pripomniti, da so vsi obt. oz. I.-III. obt. večji kmetje, med katerimi vlada velika davčna nedisciplina, kar je značilno za celoten ptujski okraj, posebno pa še za VLO Cirkovce.

Današnji obtoženci pa so s svojimi nastopi, pred vsem prvobt. vzbujali med drugimi proti plačevanju davkov odpor, ter tako z izražanjem svojih idej in interesov manifestirali javno svojo protiljudsko stališče.

Temu je tudi pripisati varuha v organiziranem odporu davčnih zavezancev, ki se je pojavil v sedenji davčni kaparni.

Vse to pa je doseglo vrhunec dne 11.1.1948, ko je še obtoženi ... ki je bil s pravnoobno sodbo tukaj, edini obtoženi na 18 mesecev odvzema prostosti, dejansko napadel izvrševalnega organa hotel s njim končno obračunati, ter bil vled tega kritičnega dne priprt na postaji v Cirkovcah.

Vsi današnji obtoženci so odpravili nastop in dejanje ... ter istega tudi vled tega hoteli osvoboditi iz pripora, ter v ta namen organizirali skupen pohod na postajo v Cirkovcah, k čemu so nagovarjali in silili tudi druge ter jim pri tem celo grozili, pri tem pa podajali izjave, ki so imele namen povzeti na odpor in neplačilo davkov in sploh proti uredbam in organom ljudske oblasti. Takšen združeni nastop vseh obtožencev je do neke mere nepel, ker je izvrševalni organ ... izpustil priprtega ... ker bi obt. sicer morda vdrli ter istega s silo osvo bodili.

agrarna reforma

SOCIALISTIČNI PUNTARJI

19. decembra 1945 je bil v uradnem listu objavljen Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji, katerega podlaga je bil zvezni zakon o agrarni reformi. V zakonu je pisalo, da je bil sprejet z namenom, da se zemlja (njive, vrtovi, sadovnjaki, vinogradi, travniki in pašniki) pravilneje razdeli in da se dodeli tistim poljedelcem, ki nimajo zemlje ali je imajo premalo. Delitev zemlje agrarnim interesentom je potekala pod geslom »Zemljo tistemu, ki jo obdeluje«. Zemlja, ki jo je kmet prejel, je dejansko postala njegova last.

V namen agrarne reforme je oblast razlastila veleposestnike (imenovane »kulaki«), zemljiška posestva bank, podjetij, delniških družb in drugih zasebnih pravnih oseb, razlastili so tudi posestva verskih ustanov, posestva, ki so med vojno ostala brez lastnikov in brez pravnega naslednika, razlastili pa so tudi presežek zemljiških posestev (skupna površina obdelovalne zemlje in gozda na lastnika ni smela presegati 45 ha).

Agrarna reforma je povzročila nazadovanje kmetijstva kot gospodarske panoge, saj z drobljenjem posesti ni več prihajalo do presežkov. Na majhnih posestih so namreč proizvajali v glavnem za lastne potrebe. To je povzročalo nove težave pri oskrbi prebivalstva.

Zdaj bo konec z župniki in kulaki ... Zemljo boš dobil, če boš pameten ... Samo da te ne vidim več v cerkvi.

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

Zemljo tistemu, ki jo obdeluje

Proglas agrarnih interesentov Slovenije, izdan na prvem skupnem sestanku zastopnikov agrarnih interesentov in članov Narodne vlade Slovenije

Iz velikega osvobodilnega boja narodov Jugoslavije zrasla ljudska oblast je pristopila h končni izvedbi agrarne reforme. Stoleten boj za Staro pravdo je izbojevan v prid malih kmetov, poljedelskih delavcev in viničarjev. Osvobodilna fronta uresničuje staro, zatiranim kmečkim množicam drago geslo: »Zemljo tistemu, ki jo obdeluje«.

Agrarna reforma bo dokončno strla gospodarsko moč najbolj mračnih sil reakcije, narodne izdaje in tuje nadoblasti — uničila bo fevdalno in kapitalistično veleposest ter pripomogla k vsestranskemu napredku najbolj zatiranih, zapostavljenih in izžemanih plasti slovenskega naroda. V stari Jugoslaviji je bilo od

202 največjih veleposestnikov v »dravski banovini« 109 takih, ki so bili tuji državljani, po večini nemški in italijanski. Te številke jasno kažejo, kako so bila ta veleposestva ob podpori starih jugoslovanskih režimov legla hitlerjevske špijonaže, propagande in nasilnega potujčevanja.

Ta 202 veleposestnika sta imela eno osmino celokupne površine Slovenije.

V stari Jugoslaviji je bila agrarna reforma samo pesek v oči delovnim množicam, saj je na oblasti sedela združena veleposestniško-bankirska čaršijska klika. Po skoraj četrt stoletja »izvajanja« agrarne reforme, je bila končno razlaščena ena osmina gozdov omenjenih 202 veleposestnikov in nekaj malega več orne zemlje.

Skupno 11 gozdnih veleposestnikov je ohranilo kot »supermaksimum« — 32.000 ha gozdov, 23.000 ha pa so odstopili proti odškodnini protiljudski državi, kar je še bolj poslabšalo položaj agrarnih interesentov.

Vsega 15 največjih, cerkveno-fevdalnih veleposestev je bilo izvzetih od agrarne reforme in je obdržalo — 37.000 ha gozdov in obdelovalne zemlje.

Med prvimi zakoni, ki jih je sprejela nova Jugoslavija na zasedanju Začasne narodne skupščine, je zakon o agrarni reformi. Ta zakon uresničuje načelo: »Zemljo tistemu, ki jo obdeluje«. Zakon določa razlastitev veleposestev brez odškodnine. Te dni izide še podrobnejši federalni zakon o agrarni reformi, ki bo vseboval podrobne določbe glede agrarne reforme v Sloveniji.

Tovariši agrarni interesi! Delo izvedbe agrarne reforme je delo nas samih. Pristopajte takoj k izvajanju agrarne reforme v okviru zakona o agrarni reformi!

Ustanovljajte na področju posameznih krajevnih Narodno-osvobodilnih odborov Odbore agrarnih interesentov! Ti odbori naj v sporazumu z organi oblasti sestavljajo spiske o zemlji, ki bo razlaščena, in spiske ljudi, ki naj dobijo zemljo. — Zemljo, ki po zveznem zakonu nedvoumno spada pod agrarno reformo, takoj delite!

V krajih, kjer ni agrarne zemlje, a so agrarni interesi, izvršite popis ljudi, ki rabiijo zemljo, ker bodo prišli v poštev za kolonizacijo. V Vojvodini je prostora za

3000 slovenskih družin, v Sloveniji pa bo možno kolonizirati okrog 1000 družin, od tega 700 družin na Kočevskem. Zemlja za teh 700 družin na Kočevskem je že obdelana.

Pozivamo agrarne interese, da temeljito prouče zvezni zakon o agrarni reformi in da se brezpogojno drže njegovih določb pri pripravi in izvedbi agrarne reforme. Proučite in pogovorite se o Načrtu federalnega zakona o agrarni reformi in pošljite na kmetijsko ministrstvo svoje predloge. Odbijte laži in klevete protiljudske reakcije ki v korist veleposestnikov govori o tem, kako naj bi bil zakon o agrarni reformi naperjen proti delavnemu kmetu in vaškemu obrtniku. Delovni kmet, delavec in obrtnik bodo najboljša pomoč agrarnih interesentom v njihovi borbi za uničenje fevdalno-veleposestniške izdajalske in petokolonaške kaste na naši zemlji, za uničenje raznih špekulantov z zemljo ter gospode, ki jim je bila zemlja za luksuz.

Zavarujte veleposestva, ki bodo prišla pod agrarno reformo, pred roparskim izkoriščanjem s strani dosedanjih lastnikov, ki bi še v zadnjem trenutku hoteli ogoljufati ljudstvo za njegovo Staro pravdo!

V sporazumu z organi oblasti preprečujte tako roparsko izkoriščanje!

Sporazumno z organi oblasti uredite povsod stare pravice okoliškega revnega prebivalstva glede drv, stelje v velegozdovih itd.

Prijavljajte najvišji organom kontrolne oblasti — Odborom za prošnje in pritožbe pri predsedstvu SNOS-a in Kontrolni komisiji pri Predsedstvu vlade primere sabotaže izvajanja agrarne reforme, pa naj bi prišla ta sabotaža od koder koli.

Agrarni interesi! 11. novembra bodo volitve v Ustavodajno skupščino. Na teh volitvah bomo odločali tudi o naši Stari pravdi, o zemlji.

Kdor noče agrarne reforme, kdor hoče nazaj v staro Jugoslavijo, kdor hoče nazaj veleposestniško bankirsko gospodo in njeno protiljudsko oblast žandarjev in srezkih načelnikov, ta bo 11. novembra ostal doma ali pa glasoval za skrinjico brez liste.

Kdor pa hoče novo demokratično federativno Titovo republiko Jugoslavijo in v njej — republiko Slovenijo, kdor hoče našo Staro pravdo, ta bo glasoval za kandidate Ljudske fronte in Osvobodilne fronte!

Agrarni interesi! Glasujmo za Ljudsko fronto, glasujmo za Staro pravdo, za republiko, za Tita!

Naj živi Ljudska fronta, ki uresničuje Staro pravdo!

Naj živi demokratična federativna republika Jugoslavija!

Naj živi naš veliki voditelj maršal Tito!

Ljubljana, 3. novembra 1945.

Zemljo tistemu, ki jo obdeluje!

Letak »Zemljo tistemu, ki jo obdeluje«, Zbirka lepakov, letakov in plakatov ovoj XVII, TE 35/1

Lendavsko okrajno sodišče je januarja 1946 razsodilo, da je še mladoletna B. L. kriva skrivanja vojaškega dezenterja in belogardista, sicer svojega sorodnika. Po delno ugodeni pritožbi je dobila kazen 1 leta prisilnega dela.

(Kazenski spis KŽ 63/46, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 395)

V svoji pravočasno priglasi in obrazloženi pritožbi radi izreka o kazni izvaja obdolženka, da sodišče pri odmeri kazni ni upoštevalo kot olajšilno okolnost tudi njeno maloletnost in neizkušnost ter tudi nevednost, da skriva belogardista. Celo iz ovadbe

**ENA OD PRIDOBITEV NAŠE
BORBE JE AGRARNA REFORMA**

**zemljo tistemu,
ki jo obdeluje !**

**Z UDELEŽBO PRI VOLITVAH V USTAVODAJNO SKUPŠČINO, Z GLASOVANJEM
ZA LISTO LJUDSKE FRONTE GLASUJEMO IN ODLOČAMO KMETJE
O SVOJIH KMEČKIH PRAVICAH, O SVOJI OBLASTI, O SVOJI BODOČNOSTI,
O BODOČNOSTI SVOJIH POTOMCEV, O BOLJŠEM ŽIVLJENJU**

Se ti zdi prav, da kradejo Bogu? ... Če boš vzel župnijsko zemljo, ti ne bo rodila. Živina, ki se bo pasla na njej, bo poginila. Toča ti bo vse sklestila.

Če mi bodo dali zemljo komunisti, jo bom vzel pač od komunistov. Od vas tako nisem dobil drugega kot pokoro pa blagoslove.

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

E. J., nekoč tajnik KLO Motvarjevci, je maja 1946 dobil kazen 4 mesecev odvzema prostosti, ker je agrarno reformo primerjal s kolhozi in razlagal, da bodo agrarni interesenti zemljo dobili le v obdelavo, ne pa tudi v last. Na vloženo pritožbo je okrožno sodišče v obrazložitvi zapisalo, da je »namenoma vplival v škodo prizadetih interesentov v smislu v ta namen prikrojenega tolmačenja zakona o agrarni reformi«. (Kazenski spis KŽ 282/46, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 396)

←

Plakat »Ena od pridobitev naše borbe je agrarna reforma«, Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj XVII, TE 35/1

OKRAJNA KOMISIJA ZA AGRARNO REFORMO
Ljutomer

v Ljutomeru, dne 5. aprila 1946

Predmet: Razlastitev zemljiškega posestva

Seršen Iveta, trgovec v
Ljutomeru.

352

46

Odločba

Na podlagi točke d) 6. člena in 11. člena z zvezi s 3., 4. in 13. členom zakona o agrarni reformi in kolonizaciji v Sloveniji — Uradni list NVS št. 396/62 z dne 19. decembra 1945 in uradnih ugotovitev komisijske razprave z dne 3. aprila 1946 se smatra za razlaščeno v korist zemljiškega sklada po 14. členu tega zakona presek nad 3 ha zemlje — nad 5 ha gozda — vseh zemljiških posestev v območju Ljudske republike Slovenije, ki so last Seršen Iveta, trgovec v Ljutomeru in to:

v katastralni občini Ljutomer	15.07.78 ha
Legarovo	3.16.32 "
Iskanec	3.06.81 "
Grabneš	0.66.78 "

Skupno: 21.96.69 ha.

Za razlaščeno zemljo bo odškodnina določena s posebno odločbo.

Na podlagi 2. odn. 3. odstavka 11. člena zadržati lastnik v svoji lasti sledeča zemljišča:

njive	3.69.69 ha
travniki	1.87.17 "
sad. in vrt...	0.13.29 "
pašniki	0.05.54 "
gozdovi	0.42.62 "
stavišča ...	0.13.71 "

v skupni izmeri 6. 32 a in 02 m2

Proti tej odločbi je dopustna pritožba v roku 15 dni od dneva dostavitve na Okrajno komisijo za agrarno reformo v Mariboru

Pravilno kolkovano pritožbo je vložiti pri podpisnem OKRAJ.KOM.za AGR.REFORMO

OBRAZLOŽITEV

V smislu 11. člena zakona o agrarni reformi in kolonizaciji v Sloveniji zapadejo pod agrarno reformo zemljiška posestva lastnikov, ki po svojem glavnem poklicu niso kmetje. Lastniku se pusti 3 ha zemlje oziroma 5 ha gozda, v gozdnih predelih, kjer ni obdelovalne zemlje ter vsa živa in mrtvi inventar, kakor tudi zgradbe in naprave, ki ležijo na zadržani zemlji, dočim se presek zemlje razlasti proti odškodnini, ki se bo določila s posebno odločbo.

Agr. ref. obrazec št. 7 — Razlastitev nezemeljskih zemljiških posestev.

Uradno je ugotovljeno, da lastnik predmetnega zemljiškega posestva po svojem glavnem poklicu ni kmet. temveč trgovec

Odločba je v zakonu utemeljena.

Odločbo je dostaviti:

1. Razlaščencu Seršen Ivo, trgovec v Ljutomeru
2. Krajevemu LO v Mestnemu LO Ljutomer, Logarovci
3. Okrajnemu — Okrajnemu LO v Maribor in Ljutomer
4. Ministrstvu za kmetijstvo v Ljubljani,
5. Ministrstvu za gozdarstvo v Ljubljani,
6. Okrajnemu sodišču v Ljutomeru
7. Finančnemu odseku oddelak za kataster Ljutomer
- 8.
- 9.
- 10.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Sekretar:

Predsednik:

Verbančič Herman

Pihlar Aloja-Gave

KRAJEVNI NARODNI ODBOR
LOGAROVCIPriloge: 4.4.46
352

Odločba o razlastitvi trgovca Iva Seršena,
Krajevni ljudski odbor Logarovci, AŠ 1, spis 352-1946

V prvem nekajletnem obdobju po vojni so bili kmetje največkrat obsojeni zaradi neizpolnjevanja kvot obveznega odkupa. Vsak kmet je moral pristojnemu krajevemu ljudskemu odboru (KLO) prijaviti površino posejanih njiv in število živine, ta pa mu je določil, kaj in koliko česa mora oddati. Mnogi kmetje obveznosti, ki jim je bila naložena z obveznim odkupom, niso zmogli in so se ji skušali kakorkoli izogniti, tudi tako, da so se izterjevalcem fizično uprli.

Za obravnavanje lažjih tovrstnih kaznivih dejanj so bile pristojne posebne komisije pri KLO-jih, za obravnavanje težjih pa so bila pristojna okrajna sodišča. Le redko so kmetje s pritožbo na okrožnem sodišču uspeli izpodbijati sodbo okrajnih sodišč prve stopnje.

Prašiči zadruga pri Betnavskem gradu, Zbirka fotografij in razglednic, AŠ 48, inv. št. 7383

Kmet F. I. je prišel besen na KLO Radgona in tajniku zabrusil, da mu nimajo pravice odvzeti živine. »Kaj, porka madona, še enkrat mi to reči, ... prokleti skrivač hudičev, boš ti meni svinje ropal, ali si jih ti zredil, ali kaj te briga, koliko svinj imam jaz,« je kričal. Kazen: mesec dni odvzema prostosti, po pritožbi spremenjena v denarno kazen.

(Spis Kž 17/50, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 369)

Kmetica U. P. iz Kota je kmetijskega referenta, ki je označeval svinje za obvezno oddajo, zaprla v hlev in zavpila: »Sedaj se nahajata v svinjaku dva prašiča.« Kazen zanj in moža: popolna zaplemba premoženja, zanj pa še dva meseca poboljševalnega dela. Potem ko so se na sodbo pritožili javni tožilec in oba obtoženca, je bil postopek vrnjen v ponovno odločanje.

(Spis Kž 51/50, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 369)

V. Š. z Gorce pri Podlehniku je bil obsojen, ker je prijavil manjšo površino vinograda od dejanske, poleg tega pa je izjavil, da sta Edvard Kardelj in Josip Broz Tito »zamazana partizana« in da je »partizanska vlada ciganska«. Prisodili so mu 14 mesecev zaporne kazni.

(Spis Kž 461/50, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 371)

Med delom v vinogradu, Zbirka fotografij in razglednic, AŠ 48, inv. št. 7378

*Agrarna reforma daje kmetu zemljo, zato je slovenski kmet posejal
letašnjo jesen vse njive, ki bodo odslej rodile njemu*

Foto: Pfajfer st.

Urejuje in odgovarja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Tyrševa 1a/IV. — Ček. rač. 16.225. — Pošt. predač 20
Cena din 15—

Vse fotografije so izdelali fotoreporterji Tiskovnega urada, tovariši: Jere, Kramar, Pfajfer st., Pfajfer ml., Smolej, Vavpotič. — Tiskarna
«Ljudske Pravice», Ljubljana

Moški s kravo, Zbirka fotografij in razglednic, AŠ 48, inv. št. 7380

←
List Tovariš, 1945, št. 2, str. 32

kolektivizacija kmetijstva

SOCIALISTIČNI PUNTARJI

Junija 1949, v času spora med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo, je začel veljati Temeljni zakon o kmetijskih zadrugah, ki je uvedel kolektivizacijo kmetijstva, tj. kmetijske obdelovalne zadruge (KOZ-e), in pomeni vrhunec t. i. socialistične preobrazbe podeželja.

S kolektivizacijo, tj. združevanjem majhnih individualnih kmetijskih proizvajalcev v kmečke delovne zadruge, nekakšno jugoslovansko obliko sovjetskih kolhozov, so skušali povečati produktivnost kmetijstva, česar jim z agrarno reformo ni uspelo.

Čeprav so javno proklamirali, da je treba KOZ-e ustanavljati na prostovoljni osnovi, se je oblast pri njihovem ustanavljanju posluževala tudi represije. Med kmeti so bili izvajanju represije še posebej izpostavljeni večji kmeti. Najhujša propaganda in represija proti njim se je vršila v letih 1949–1950, zato je bilo v teh letih tudi največ t. i. kulaških procesov.

V interesu socialističnega kmetijstva bomo ustanovili veliko kmetijsko obdelovalno zadrugo ali KOZ-o ... Zato vas razlaščamo kot agrarnega posestnika ...

Vzeli so nam agrarno?

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

ОБДЕЛАЙМО И ЗАСЕЙМО
ЧИМ БОЛШЕ И ЧИМ ВЕЧЕ
ТО БО ВЕЛИК ПРИСПЕВЕК
КОБНОВИ НАШЕ ДЕЖЕЛЕ!

SPENGOV

I. P. iz Podkraja pri Mežici je med skupino zadrušnikov vpil »živio Stalin«, »dol s Titom«, predsedniku zadruga je očital, da je berač in Titov fašist, izjavil je tudi, da je treba Tita ubiti in da bodo zadrušniki fašisti, ki se družijo z Amerikanci, dobili svoje, ko bodo Rusi zasedli Jugoslavijo. Slovenjgraško sodišče mu je za izrečene besede prisodilo štiri mesece odvzema prostosti. Javni tožilec se je pritožil nad prenizko kaznijo, okrožno sodišče v Mariboru je pritožbi ugodilo in zaporno kazen povišalo na 8 mesecev.

(Kazenski spis KŽ 15/51, Okrožno sodišče Maribor 1945-1978, AŠ 373)

Temeljni zakon o kmetijskih zadrugah,
list Naše delo, 1. 7. 1949, str. 3

←

Plakat »Obdelajmo in zasejmo čim bolje in čim več«, Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj XVII-1, TE 35/1

OKRAJNA ZVEZA KMETIJSKIH ZADRUG
GORNJA RADGONA

priredi v času od 9. do 16. oktobra 1949

OKRAJNI ZADRUŽNI TEDEN

ki se zaključi dne 16. oktobra 1949 z

OKRAJNIM ZADRUŽNIM FESTIVALOM

V GORNJI RADGONI

s naslednjim sporedom:

- 1. Ob 9. uri zbirno mesto v Gor. Radgoni (Podgrad) za povorko, nato povorka s pregledom dela v zadružnem sektorju gospodarstva**
- 2. Po povorki pozdravni govori, proglasitev udarnikov in kulturni popoldanski spored**
- 3. Po končanem sporedu ljudsko rajanje**

Obiščite kmetijsko razstavo v Mladinskem domu s poizkušnjo vina

Za jedila in pijačo poskrbljeno

Vabi

**Okrajna zveza kmet. zadrug
Gor. Radgona**

KOZ-e so upravljale z zemljo in bile lastnik, tako da kmet, ki je vložil zemljo v zadrugo, ni več odločal o tem, kaj bo kje posejano in kdaj. Vse je vodila zadruga, tako da so kmetje na nek način postali delavci na svoji zemlji. Zato je oblast pri kmetih še dodatno izgubljala na podpori.

Zadružni zakon iz 1949 je bil tudi prvi, ki je vseboval kazenske sankcije. Te so bile predvidene za uničenje ali poškodovanje zadružnega premoženja, delovanje proti zadrugam, oviranje ali preprečevanje vstopa v zadrugo ali nasilno priganjanje k včlanitvi v zadrugo. Najpogostejša predvidena kazen je bila odvzem prostosti. Druga najpogostejša kazen je bila prisilno ali poboljševalno delo.

Prizor iz filma Moj ata, socialistični kulak

←
Vabilo na Okrajni zadružni festival v Gornji Radgoni, 1949,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj R XIX, TE 35

Skrbno čuvati in shraniti!

HLEVSKA KNJIGA

Posestnik Stojin Janes

po domače _____

v Hodos 31 KNOO Hodos

okraj Murska Sobota

živinorejska zadruga v Šalovci

začeta leta 1947

zaključena leta _____

[illegible]

Hlevska knjiga Janeza Könjeta iz Hodoša, s podatki za kravo Cifro,
Zbirka MART, AŠ 40, ovoj 40-1-5

→
Plakat Ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo
LRS »Sadjarji!« o nevarnosti kalifornijskega kaparja,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj XVII, ovoj 35/3

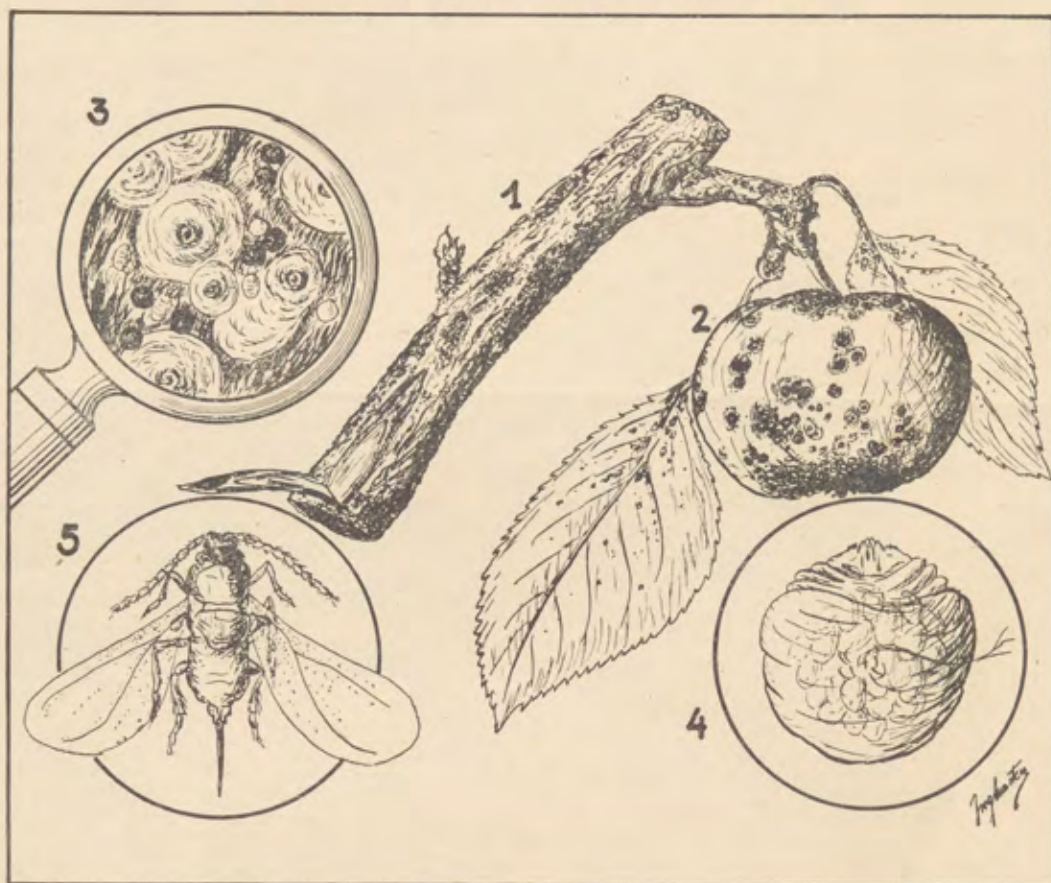
KMETIJSKA POSKUSNA IN KONTROLNA POSTAJA V MARIBORU

SADJARJI!

Naše sadne nasade ogroža eden najnevarnejših škodljivcev sadnega drevja:

KAPAR SAN JOSÉ

(kalifornijski kapar, ameriška ščitasta uš)

- Sl. 1. Po kaparju San José močno okužena veja; za lubom vijoličastordeče lise.
 Sl. 2. Okuženo jabolko; značilni so rdeči kolobarčki, ki se pojavijo na jabolčni lupini zaradi vboda kaparjev. Okuženo listje.
 Sl. 3. Skupina kaparjev (pod močno povečevalno lečo); gibljive rumene ličinke; prve bele tvorbe ščitkov; temnosivi (črni) ščitki mlajših kaparjev; starejši sivorjavi ščitki; veliki okrogli sivorjavi ščitki odraslih samic; podolgovat ščitek samca.
 Sl. 4. Odrasla samica — rumene barve (40 krat povečano) — brez ščitka. V njej so vidni zametki ličink.
 Sl. 5. Krilat samec (50 krat povečano).

Pred desetletji je bil ta zajedavec prenešen iz Amerike v Evropo, kjer se je v poslednjih letih ponekod razširil tudi pri nas.

Posebno nevaren je ta škodljivec zato, ker se prve okužbe kaj lahko prezre, ker je kapar zelo droben, a njegova barva prilagojena barvi drevesne skorje, na kateri živi. Kmetovalec okužbo opazi šele, ko drevje že propada.

Le kdor nevarnost vnaprej pozna, se je lahko ubrani: Zato tega kaparja pravočasno ugotovi le sadjar, ki tega škodljivca pozna po izgledu in načinu življenja.

Kmetijska zadruga Pesnica,
Zbirka fotografij in razglednic, AŠ 48, inv. št. 7371

Fotografija z zadnje strani lista Tovariš, 18. 3. 1949[→]

Kmetje so obvezno oddajo skušali obiti na različne načine. Največkrat je šlo za utajo površin zemljišč ali količin pridelka. V gradivu drugostopenjskih kazenskih zadev Okrožnega sodišča Maribor pa najdemo tudi naslednje primere:

Š. D. iz Ižakovcev je svojo svinjo, določeno za obvezno oddajo, v hlevu zamenjal s svinjo drugega kmeta (spis Kž 482/50).

N. V. iz Pristave je skušala komisijo za ugotavljanje utaj ornih površin podkupiti s 1000 dinarji (spis Kž 519/50).

J. Z. iz Dravinjskega Vrha je krompirju za obvezno oddajo dodal več kilogramov nagnitega krompirja in 24 kg kamenja (spis Kž 753/50).

F. B. iz Dornave je pooblaščenca za odkup odvedel iz hiše in mu grozil s kolom (spis Kž 75/51).

Zakonca A. in J. M. iz Gančanov sta v mast za obvezno oddajo zmešala kuhan krompir (spis Kž 521/51).

F. D. iz Vukovja je dve posodi z mastjo in mesom skril pod vejevje (spis Kž 306/50).

J. R. iz Ivanjševskega Vrha je v jezi zoper oblast na političnega funkcionarja Helijsa Modica naščuval psa z besedami: »Vgrizni hudiča pa mu strgaj bedra, da ne bo več tu sem hodil!« (spis Kž 356/50).

Sorodnici M. Ke. in M. Ku. iz Cerkvenjaka sta zadružnike s sekiro pregnale z zemlje, ki sta jo morali vložiti v zadrugo, prva pa je nato s sekiro udarila še po zadružnem volu in ga s tem za nekaj dni onespodobila za delo (spis Kž 592/51).

V letih 1953, 1954 in 1958 je oblast sprejela uredbe s popravki zakona o kmetijskih zadru-
gah, saj se dotedanji model ni izkazal, vedno več kmetov je iz zadrug izstopalo.

Temeljni zakon o kmetijskih zadrugah iz leta 1965 je kmetijsko zadruogo povsem izenačil s
podjetjem. Organizacijsko je nastal nov sistem zadružništva, ki v resnici s klasičnim ni imel
mnogo skupnega. To je bila t. i. kooperacija kot sistem sodelovanja med državnim (družbe-
nim) in zasebnim gospodarstvom. Šlo je v resnici za podružbljanje kmetijske proizvodnje.
Tudi sama kmetijska politika je na začetku šestdesetih let dajala prednost velikim družbe-
nim kmetijskim podjetjem (kombinatom).

Razstavljene traktorske prikolice in poljedelski stroji na 14. Mariborskem tednu v
Mariboru, 1957, Albumi fotografij in razglednic, AŠ 22, ovoj F-6/71

Lepak »Vpisujmo ljudsko posojilo«,
Zbirka lepakov, letakov in plakatov, ovoj B XVI, TE 34/35

→
Članek »Odpravljen je obvezni odkup«,
Dolenjski list 1951, 19. 5. 1951, str. 1

Članek »Vinko Modrinjavaščan, Slovenska začetnica«, Slovenski poročevalec, 13. 9. 1945, str. 6

Podatna plačana v gotovini

Cena din 8.—

Glasilo Osvobodilne fronte okrajev Črnomelj, Kočevje, Novo mesto in Trebnje

Leta II. — Štev. 20

NOVO MESTO, 19. maja 1951

Izhaja tedensko

Naj živi bratstvo in enotnost narodov ter enotnost delovnih množic Jugoslavije, v boju za socialistično demokracijo, socializem in nedvisnost!

Večna slava padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja

Velike so bile žrtve, ki jih je dal novo-meški okraj v času narodnoosvobodilne borbe, 1641 ljudi iz novomeškega okraja je dalo svoje življenje za svobodo. Od tega števila je bilo samo iz območja mesta 108 padlih borcev in 56 žrtev fašističnega nasilja. Navajamo imena padlih borcev in žrtev iz Novomeškega mesta, katerih imena so 9. maja na svečanih sešanih članov OF in ZB prejeli spomence s podpisani tovaršev našega vodstva.

Borci I. terena: Turk Drago, Ferfolja Slavko, Petrič Maks, Ilvar Marjan, Zupan Stanek, Kovacic Ivan, Ilvar Anton, Polenski Ivo, Segedin Franc, Ziberna Vladimir, Černoš Rajko.

II. teren: Bock Ernest, Polajnar Zinka

ODPRAVLJEN JE OBVEZNI ODKUP mesa, mleka, krompirja, fižola in krme

Zvezna vlada je te dni izdala uredbo, s katero je ukinjen dosednji obvezni odkup mesa, mleka, krompirja, fižola in krme. Z ukinjenjem obveznega odkupa bi bil resno ogrožen razvoj živilne pridelave, hkrati pa bi se slabšala preskrba mestnih prebivalcev z mesom.

Po novih ukrepih ostanejo v zagotovljeni preskrbi kruh, meso, mleko in sladkor, za otroke pa tudi riž in kakovostni izdelki. Potrošniki bodo poleg živilskih izdelkov prejeli denarne bonuse, s katerimi bodo lahko kupovali meso, če pa mesa ne bo, druge kmetijske pridelke, ki bodo v prodaji v ustreznih prodajalnah. Meso oz. druge pridelke bodo kupovali s 80% pomnostjo. Družine z otroki bodo urejale

manjkanje krme in zato večji zakoli za domačo porabo), vendar je uplival na to vsaj deloma tudi obvezni odkup. Z nadaljnjim veljavo obveznega odkupa bi bil resno ogrožen razvoj živilne pridelave, hkrati pa bi se slabšala preskrba mestnih prebivalcev z mesom.

Po novih ukrepih ostanejo v zagotovljeni preskrbi kruh, meso, mleko in sladkor, za otroke pa tudi riž in kakovostni izdelki. Potrošniki bodo poleg živilskih izdelkov prejeli denarne bonuse, s katerimi bodo lahko kupovali meso, če pa mesa ne bo, druge kmetijske pridelke, ki bodo v prodaji v ustreznih prodajalnah. Meso oz. druge pridelke bodo kupovali s 80% pomnostjo. Družine z otroki bodo urejale

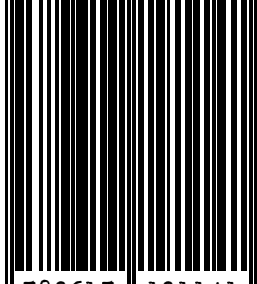
Razumljivo je, da zaradi sedanjega stanja v živilski pridelavi in posledic lanske suše ne moremo pričakovati zanesljive dovozne ponudbe živil na trgu, da bi ustrezala porabi mesa po dosedanjih količinah. Poročilo bo v prvem trenutku tudi vprašanje preskrbe z mlekom, vendar pa bodo cene mleka na prostem trgu podale hkrati z rastočo proizvodnjo. Odprava odkupa bo spodbudila proizvajalce na vsi k povečanju proizvodnje in s tem k povečanju tržnih presežkov. Kmet bo zdaj dejansko z veseljem skrbel za čim večji pridelok bodisi te ali one vrste živil, ker bo od njegovih pridelkov odvisna tudi nabava industrijskega blaga, ki ga potrebuje zase in za svojo družino. V nasprotju

Kmetijsko gospodarstvo Radvanje,
Zbirka fotografij in razglednic, AŠ 48, inv. št. 7370

socialistični puntarji

9 789617 191141

cena: 12 eur

PAM

Pokrajinski
arhiv
Maribor

www.pokarh-mb.si